Tijdsbesteding van Rotterdamse ouderen

L.P.M. van Dun en C. de Vries

Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)
juli 2010

In opdracht van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Strategie en Beleid

© Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)

Auteur: Ludo van Dun en Chris de Vries

Project: 10-3264

Adres: Blaak 34, 3011 TA Rotterdam
Postbus 21323, 3001 AH Rotterdam
Telefoon: (010) 267 15 00
Telefax:(010) 267 15 01
E-mail: infocos@sdr.rotterdam.nl
Website:www.cos.rotterdam.nl

INHOUD

Samenvatting en conclusies 5

1 Inleiding 9

1.1 Onderzoeksopzet 9
1.2 Leeswijzer 10

2 Senioren in Rotterdam: kerncijfers 11

2.1 Aantal 65-plussers 11
2.2 Spreiding over de stad 11
2.3 Leeftijdsverdeling 55-plus 13
2.4 Samenstelling huishouden 13
2.5 Burgerlijke staat 14
2.6 Woonsituatie 14
2.7 Inkomen 14
2.8 Rozenburg 15

3 Sociaal netwerk 17

3.1 Beroep op mensen in de omgeving 17
3.2 Sociale contacten 17
3.3 Tijd doorbrengen met … 20
3.4 Lid van verenigingen en organisaties 22

4 Gebruik speciale voorzieningen 25

5 Vrijwilligerswerk en mantelzorg 29

5.1 Vrijwilligerswerk 29
5.2 Mantelzorg 31

6 Beweging 35

7 Bezoek buurtvoorzieningen 39

8 Openluchtrecreatie 43

8.1 Openluchtrecreatie in de buurt 43
8.2 Tochtjes maken 44

9 Bezoek culturele voorzieningen 47

9.1 Bezoek aan culturele voorzieningen 47
9.2 Zelf kunstzinnig actief zijn 50

10 Het gebruik van internet 55

Bijlagen 59

Samenvatting en conclusies

Inleiding
De dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe) van de gemeente Rotterdam heeft een aantal vragen speciaal gericht op 65-plussers laten stellen in de twee grote vrijetijdsenquêtes die gehouden werden in het najaar van 2007 en 2009. Het gaat om vragen naar het sociale netwerk en het gebruik van speciale voorzieningen of regelingen. Daarnaast leveren deze enquêtes informatie over andere onderwerpen zoals sportdeelname, cultuurparticipatie en vrijwilligerswerk. In hun opdracht zijn er extra Rotterdamse ouderen benaderd om de vragenlijst in te vullen. Samen met enkele algemene statistieken over 65-plussers heeft dit geleid tot voorliggend rapport 'Tijdsbesteding van Rotterdamse ouderen'.

Conclusie: ouderen in soorten en maten
In dit rapport gaat het voornamelijk over de Rotterdamse ouderen, vaak in vergelijking met de niet-ouderen (waarbij de grens tussen beide groepen ligt bij de leeftijd van 65 jaar). Ter vergelijking worden vaak de andere leeftijdgroepen ook vermeld, te weten de 13 t/m 54-jarigen en de 55 t/m 64 jarigen, de aanstaande ouderen).

Als er één allesomvattende conclusie uit dit rapport naar voren komt, is het wel deze: Over het algemeen blijkt dat de ouderen tot 75 jaar in hun tijdsbesteding nog veel lijken op de iets jongeren groep, maar dat de echte veranderingen komen rond de leeftijd van 75 jaar. De oudste groep (75-plussers dus) wijkt vaak duidelijk af van de andere leeftijdgroepen. Dat geldt voor het aandeel dat vaak alleen is, gebruik maakt van speciale voorzieningen, deelneemt aan bewegingsactiviteiten, culturele activiteiten of vrijwilligerswerk, een bezoek brengt aan buurtvoorzieningen, et cetera.
Ook blijkt vaak dat de wat hoger opgeleide ouderen of ouderen met een wat hoger inkomen actiever zijn dan hun leeftijdsgenoten met een wat lager opleidingsniveau of inkomensniveau. Ook zijn de niet-westerse 65-plussers op de meeste terreinen wat minder ondernemend dan hun westerse leeftijdsgenoten. Uitzonderingen daarop zijn sociale contacten, bezoek aan buurtvoorzieningen en recreëren in de buurt

Hierna volgt een puntsgewijze samenvatting van de verschillende thema's die in dit rapport alle in een eigen hoofdstuk worden besproken.

Kerncijfers 65-plussers
- Ruim 14% van de Rotterdammers is 65 jaar of ouder
- De meeste 65-plussers wonen in CBS-buurt Zuiderpark (Charlois)
- Vanaf 70 jaar zijn er (veel) meer vrouwen dan mannen
- 65 tot 75 jarigen wonen hoofdzakelijk (on)gehuwd samen, van de 75-plussers vormt de helft een eenpersoonshuishouden, relatief vaak als weduwe/weduwnaar
- De meeste 65-plussers wonen in een meergezinswoning, een op de vijf woont in een eengezinswoning en een op de acht in een meergezinswoning zonder lift
- In vergelijking met ouderen in heel Nederland hebben Rotterdamse ouderen vaker een relatief laag inkomen.

Sociaal netwerk

- 65 tot 75-jarigen en 75-plussers laten onderling weinig verschil zien als het gaat om “een beroep doen op mensen in de omgeving”
- 75-plussers zijn minder positief over hun sociale contacten dan 65 tot 75-jarigen
- Tevredenheid met de sociale contacten is onder 65-plussers groter naarmate men hoger is opgeleid, of over een hoger inkomen beschikt
- Een voor de hand liggend gegeven is dat 75-plussers meer tijd alleen doorbrengen dan 65 tot 75-jarigen, maar dat geldt met name voor vrouwen
- 75-plussers zijn minder lid van verenigingen of organisaties dan 65 tot 75-jarigen. De laatste groep lijkt in dat opzicht meer op de groep 55 tot 65-jarigen
- Mannen zijn vaker lid van verenigingen dan vrouwen, westerse veel vaker dan niet-westerse 65-plussers, en hoe hoger opgeleid of hoe hoger het inkomen, hoe vaker men lid is van een vereniging of organisatie.

Gebruik speciale voorzieningen

- Onder 75-plussers maakt bijna een op de vijf gebruik van speciale voorzieningen[1], onder 65 tot 75-jarigen is dat een op de tien
- Vrouwen maken meer dan mannen gebruik van speciale voorzieningen
- Lager opgeleiden maken vaker dan middelbaar of hoger opgeleiden gebruik van speciale voorzieningen, en ouderen met een inkomen tot en met modaal doen vaker een beroep op deze voorzieningen dan 65-plussers met een hoog inkomen
- 75-plussers maken net zo vaak gebruik van bijzondere bijstand als 65 tot 75-jarigen, maar tweemaal zo vaak van aanpassingen aan de woning
- Hoe lager de opleiding of het inkomen van de 65-plusser, hoe meer hij gebruik maakt van aanpassingen aan zijn woning of bijzondere bijstand

Vrijwilligerswerk en mantelzorg

- Het zijn vooral 55 tot 65-jarigen en 65 tot 75-jarigen die actief zijn in het vrijwilligerswerk en die mantelzorg geven
- Vrijwilligerswerk vindt vooral plaats bij organisaties voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten, of bij een levensbeschouwelijke organisatie (kerk, moskee)
- Mannen doen vaker onbetaald werk dan vrouwen
- Hoe hoger de opleiding of het inkomen van de 65-plusser, hoe actiever hij/zij is in het onbetaald werk
- 65-plussers geven de meeste mantelzorg aan de partner; 65 tot 75-jarigen geven daarnaast mantelzorg aan een ouder of vriend/kennis; 75-plussers verder aan broer/zus en vriend/kennis
- Hoe hoger de opleiding of het inkomen van de 65-plusser, hoe meer mantelzorg hij/zij geeft
- Westerse 65-plussers geven meer mantelzorg dan niet-westerse leeftijdsgenoten
- In Hillegersberg-Schiebroek, Kralingen-Crooswijk en Hoek van Holland zijn 65-plussers actiever in het vrijwilligerswerk en geven ze meer mantelzorg

[1] Hieronder worden begrepen: rollator, scootmobiel of rolstoel, huishoudelijke verzorging, collectief aanvullend vervoer, persoonlijke verzorging of begeleiding, ouderenwerk, advies of voorlichting voor senioren.

Beweging

- 75-plussers doen aanzienlijk minder aan sport dan 65 tot 75-jarigen. 65 tot 75-jarigen lijken in dat opzicht meer op 55 tot 65-jarigen dan op 75-plussers
- Voor sportdeelname onder 65-plussers geldt: mannen sporten meer dan vrouwen, gehuwden of samenwonenden sporten vaker dan 65-plussers die alleen leven
- Sportdeelname neemt toe met een hogere opleiding of een hoger inkomen. Niet-westerse 65-plussers doen minder aan sport dan hun westerse leeftijdsgenoten
- In Delfshaven, Noord en Feijenoord doen 65-plussers aanzienlijk minder aan sport dan in andere deelgemeenten

Bezoek buurtvoorzieningen

- 55 tot en met 64-jarigen en 65 tot en met 74-jarigen gaan even vaak naar buurtvoorzieningen; 75-plussers doen dat minder vaak
- 65-plussers gaan het meest naar de bibliotheek of het wijkgebouw
- Mannen bezoeken vaker dan vrouwen buurtvoorzieningen, gehuwde of samenwonende 65-plussers bezoeken deze voorzieningen vaker dan alleen wonende ouderen
- Naarmate 65-plussers hoger zijn opgeleid, of over meer inkomen beschikken zijn ze ook actievere bezoekers van buurtvoorzieningen
- In Noord worden buurtvoorzieningen het minst bezocht

Openluchtrecreatie

- We zien een geleidelijke afname van recreatie in de buurt met het stijgen van de leeftijd
- De 55 tot en met 64-jarigen en 65 tot en met 74-jarigen zitten dicht bij elkaar, 75-plussers laten een forse daling zien ten opzichte van de twee leeftijdsgroepen voor hen
- Ouderen die gehuwd zijn of samenwonen zijn actiever dan senioren die alleen wonen
- Hoger opgeleiden en 65-plussers die over meer inkomen beschikken zijn actiever dan leeftijdsgenoten die minder hoog zijn opgeleid of minder inkomen hebben
- Voor het maken van tochtjes geldt grotendeels hetzelfde beeld als voor recreatie in de buurt. Verschil is dat westerse 65-plussers meer tochtjes maken dan niet-westerse leeftijdsgenoten
- In deelgemeente Feijenoord recreëren 65-plussers aanzienlijk minder vaak in de buurt en maken ze minder tochtjes in vergelijking met de rest van Rotterdam

Bezoek culturele voorzieningen

- Met het klimmen der jaren neemt het bezoek aan culturele voorstellingen af, waarbij echter het verschil tussen 55-64-jarigen en 65-74-jarigen niet groot is
- Toch bezoekt (meer dan) de helft van de 75-plussers een of meerdere culturele voorstellingen
- 65 tot en met 74-jarigen bezoeken het meest een film, gevolgd door musical en klassieke muziek
- 75-plussers gaan vooral naar een kooruitvoering, klassieke muziek en een musical
- Ten opzichte van 65-75-jarigen bezoeken 75-plussers aanzienlijk minder vaak bezienswaardige gebouwen, musea of galeries
- 55 tot en met 74-jarigen zijn vaker kunstzinnig actief dan 75-plussers

- 65-plussers doen vooral aan tekenen, schilderen of grafisch werk; 65-74-jarigen doen daarnaast nog aan fotografie/film/video en bespelen een muziekinstrument, 75-plussers doen daarnaast aan zingen en werken met textiel
- Vrouwen zijn actievere bezoekers van culturele voorstellingen dan mannen (waarbij het verschil onder 75-plussers groter is); mannen zijn vaker kunstzinnig actief dan vrouwen
- Een hogere opleiding of een hoger inkomen gaat gepaard met meer cultureel bezoek, meer bezoek aan cultureel erfgoed en vaker kunstzinnige activiteiten ondernemen
- Westerse 65-plussers bezoeken vaker een voorstelling, cultureel erfgoed en zijn vaker kunstzinnig actief dan niet-westerse leeftijdsgenoten

Gebruik internet

- Het internetgebruik neemt af naarmate men ouder is
- Bijna twee derde van de 75-plussers maakt gebruik van internet. Het verschil tussen 55-64-jarigen en 65-74-jarigen is minder groot dan het verschil tussen 65-74-jarigen en 75-plussers
- Mannen maken vaker dan vrouwen gebruik van internet
- Hoe hoger de opleiding, hoe meer internetgebruik; 65-plussers met een bovenmodaal inkomen zijn actiever met internet dan ouderen met een inkomen tot modaal
- Nog niet de helft van de niet-westerse 65-plussers maakt gebruik van internet in vergelijking met bijna driekwart onder westerse 65-plussers

1 Inleiding

Elke twee jaar voert het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) van de gemeente Rotterdam een onderzoek uit naar de (vrije)tijdsbesteding van Rotterdammers. In het najaar van 2009 is de achtste editie van deze Vrijetijdsomnibus (VTO 2009) gehouden. De basis van dit onderzoek is een kernvragenlijst die gedurende een aantal jaren onveranderd blijft. Daardoor is het goed mogelijk trends in diverse vormen van vrijetijdsbesteding waar te nemen. Daarnaast is het voor derden mogelijk om eigen vragen in te kopen.
De dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe) heeft in de VTO 2009 een aantal vragen speciaal gericht op ouderen laten opnemen. Het betreft vragen naar het sociale netwerk en het gebruik van speciale voorzieningen of regelingen voor ouderen. Daarnaast levert de VTO informatie over diverse onderwerpen zoals sportdeelname, cultuurparticipatie, vrijwilligerswerk en de attractiviteit van de stad. Samen met enkele algemene statistieken over 65-plussers, heeft dat geleid tot voorliggend rapport ‘Tijdsbesteding van Rotterdamse ouderen ’.

1.1 Onderzoeksopzet

In deze rapportage komen de volgende onderwerpen aan de orde. Uit de VTO 2009/2007:

- Sociaal netwerk
- Gebruik van speciale voorzieningen/regelingen
- Sportdeelname
- Vrijwilligerswerk en (geven van) mantelzorg
- Bezoek ‘sociale ontmoetingsplaatsen’ (buurt- of wijkniveau)
- Openluchtrecreatie (bezoek buurtparken/pleinen, tochtjes maken)
- Tijd doorbrengen met vrienden/buren/familie/alleen
- Bezoek aan culturele voorzieningen/zelf kunstzinnig actief zijn
- Lid zijn van verenigingen/organisaties
- Gebruik van internet

Daarnaast zijn als achtergrondinformatie enkele algemene statistieken in de rapportage opgenomen. Deze zijn gebaseerd op bestaande registraties waarover het COS beschikt:

- Aantallen ouderen
- Spreiding over de stad
- Leeftijdsverdeling
- Inkomen (hoogte en bron van inkomsten)
- Samenstelling van het huishouden
- Woonsituatie

Er is gebruik gemaakt van de meest recente gegevens die beschikbaar waren op het moment van analyseren. Voor bijvoorbeeld *bevolking* en *wonen* is dat de peildatum 1 januari 2009.

Voor de gegevens uit de VTO hebben we binnen de groep 65-plussers uitsplitsingen gemaakt naar:

- 65 tot en met 74-jarigen versus 75-plussers
- geslacht
- westers en niet-westerse achtergrond
- huishoudeninkomen
- huishoudensamenstelling
- opleiding
- geografisch gebied (deelgemeente).

Ten behoeve van deze uitsplitsingen hebben we de laatste twee edities van de VTO samengevoegd. SoZaWe heeft namelijk de afgelopen twee edities van de VTO laten houden onder een extra steekproef van ouderen. In de VTO 2009 gaat het om 869 personen boven de 65 en in de VTO 2007 om 1.425 personen boven de 65. Beide VTO's samen tellen 2.294 personen boven de 65.

1.2 Leeswijzer

Het rapport kent de volgende opbouw. In hoofdstuk 2 komen enkele kerncijfers van 65-plussers in Rotterdam aan de orde. Hoofdstuk 3 gaat over het sociaal netwerk, terwijl in hoofdstuk 4 het gebruik van speciale voorzieningen wordt belicht. Vrijwilligerswerk en mantelzorg worden besproken in hoofdstuk 5. De hoofdstukken 6, 7 en 8 gaan in op sportdeelname, bezoek aan buurtvoorzieningen en recreatie in de open lucht. Hoofdstuk 9 laat zien hoe vaak 65-plussers culturele voorstellingen bezoeken en hoe kunstzinnig actief ze zelf zijn. In hoofdstuk 10 tenslotte gaan we in het gebruik van internet. Het rapport kent één (methodologische) bijlage.

2 Senioren in Rotterdam: kerncijfers

In dit hoofdstuk gaan we in op de stand van zaken van de 65-plussers in Rotterdam. Dat doen we aan de hand van enkele *kerncijfers*. Achtereenvolgens komen aan de orde: aantallen 65-plussers, spreiding over de stad, leeftijdsverdeling, samenstelling van het huishouden, burgerlijke staat, woonsituatie en inkomen. De laatste paragraaf is gewijd aan een nieuwe Rotterdamse deelgemeente: Rozenburg.

2.1 Aantal 65-plussers

Op 1 januari 2009 kende Rotterdam ruim 84 duizend 65-plussers, 14% van de bevolking. Volgende de laatste COS-prognose zal het aandeel stijgen tot 15% in 2025. Tabel 2.1 laat de cijfers zien.

Tabel 2.1 Absoluut aantal, % 65-plussers 2009, prognose 2015-2025[1]

	2009	2015	2020	2025
aantal 65-plussers	84.180	86.348	87.866	91.190
% 65-plussers	14,3%	14,5%	14,6%	15,0%

Uitgesplitst

	2009	2015	2020	2025
tot 55 jaar	439.282	445.399	446.464	450.264
55 t/m 64 jaar	63.699	64.625	67.420	68.459
65 t/m 74 jaar	41.961	46.961	49.569	50.027
75-plus	42.219	39.387	38.297	41.163
Totaal	587.161	596.372	601.750	609.913

tot 55 jaar	74,8%	74,7%	74,2%	73,8%
55 t/m 64 jaar	10,8%	10,8%	11,2%	11,2%
65 t/m 74 jaar	7,1%	7,9%	8,2%	8,2%
75-plus	7,2%	6,6%	6,4%	6,7%

2.2 Spreiding over de stad

Tabel 2.2 laat zien in welke deelgemeente de meeste 65-plussers wonen.

De tabel is gesorteerd van het hoogste naar het laagste aandeel ouderen. Duidelijk is dat alle deelgemeenten met een hoog aandeel ouderen ver uit het centrum van de stad liggen. Behalve Prins Alexander zijn dit ook de deelgemeenten die van oorsprong een enigszins “dorps” karakter hebben. In de “echte stadswijken” zijn in verhouding minder ouderen te vinden, wat zeker te maken heeft met andere bevolkingskenmerken. Daar wonen meer Rotterdammers van niet-westerse afkomst en die zijn gemiddeld een stuk jonger dan de autochtone Rotterdammers.

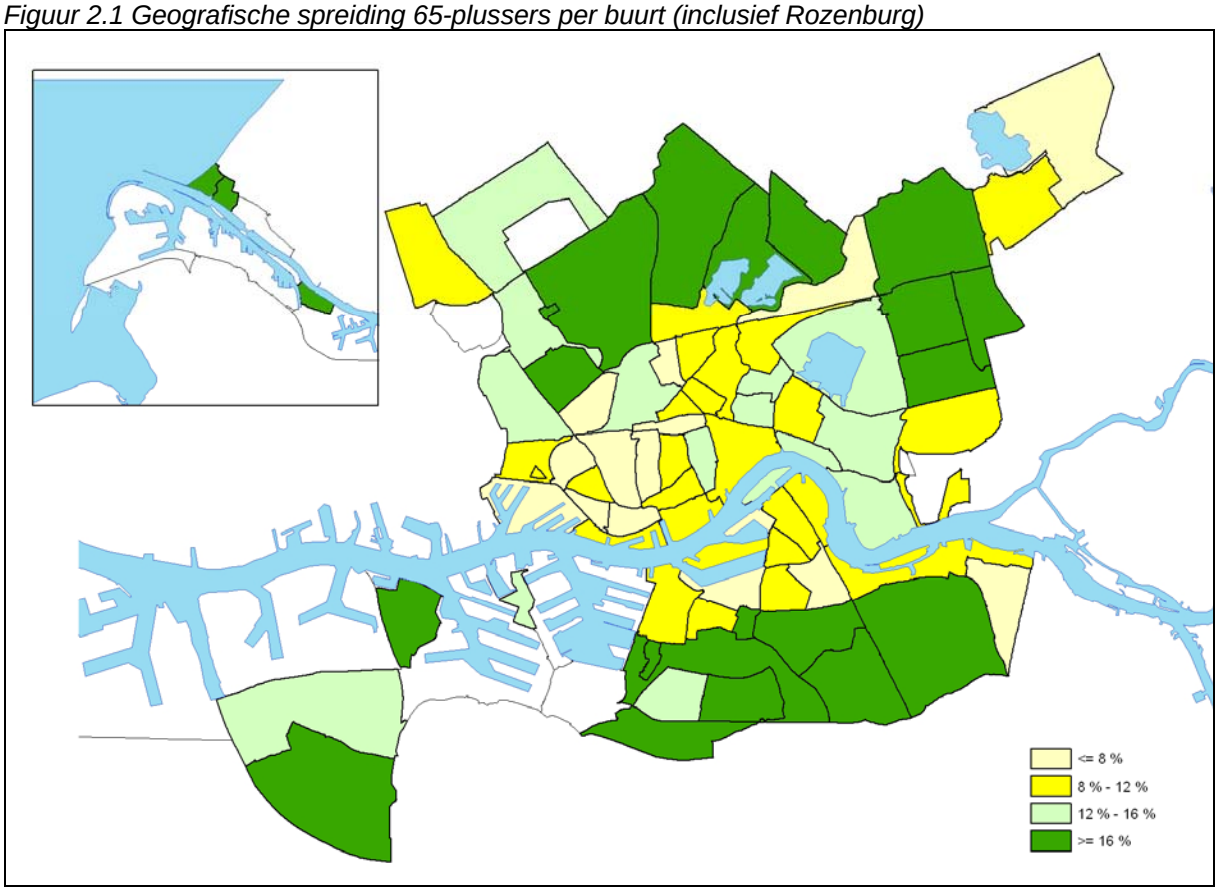
[1] Bevolkingsprognose Rotterdam 2010-2025, Centrum voor Onderzoek en Statistiek, oktober 2009.

Tabel 2.2 Percentage 65-plussers per deelgemeente (van hoog naar laag)

	% 65-plus
Hoek van Holland	19,5%
Prins Alexander	19,1%
Hoogvliet	18,7%
IJsselmonde	18,5%
Hillegersberg-Schiebroek	18,2%
Overschie	16,8%
Pernis	16,3%
Charlois	13,7%
Kralingen-Crooswijk	13,1%
Feijenoord	11,6%
Rotterdam Centrum	11,1%
Haven- en industriegebieden	11,1%
Noord	9,8%
Delfshaven	7,8%
Rotterdam	14,3%

De volgende figuur toont de geografische spreiding van 65-plussers in Rotterdam.

Figuur 2.1 Geografische spreiding 65-plussers per buurt (inclusief Rozenburg)

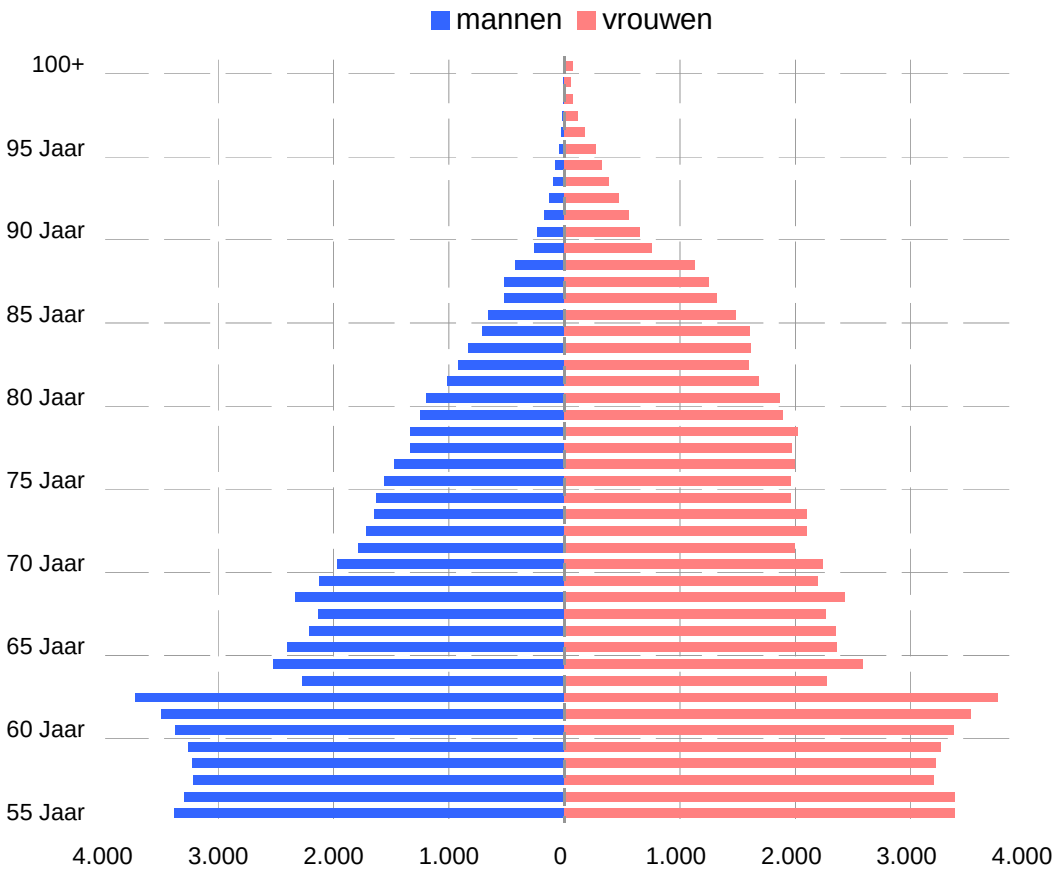
Met name langs de noordrand en de zuidrand van de stad wonen de meeste 65-plussers. Zuiderpark (Charlois) kent het hoogste percentage 65-plussers (46%), Ommoord volgt op enige afstand als tweede (30%). Kop van Zuid (hoort sinds kort bij de deelgemeente

Feijenoord) met 3% en Spangen (6%) hebben het kleinste aandeel 65-plussers.

2.3 Leeftijdsverdeling 55-plus

In figuur 2.2 is de leeftijdsverdeling vanaf 55 jaar te zien, voor mannen en vrouwen.

Figuur 2.2 Aantallen Rotterdammers van 55 jaar en ouder naar leeftijd en geslacht

De figuur laat de aanstormende *geboortegolf* zien: vanaf 62 jaar en jonger is er een grote sprong te zien in de aantallen. Verder valt op dat er (veel) meer vrouwen dan mannen zijn met het klimmen van de leeftijd, met name vanaf 70 jaar.

2.4 Samenstelling huishouden

65-plussers wonen vaker in eenpersoonshuishoudens dan mensen jonger dan 65. Dat geldt met name voor 75-plussers: daarvan vormt de helft een eenpersoonshuishouden. De groep 65 tot 75-jarigen woont vooral (on)gehuwd samen zonder kinderen.

Tabel 2.3 Samenstelling huishoudens naar leeftijd (55-plus)

	55-64 jaar	65-74 jaar	75 jaar en ouder	Alle leeftijden
Eenpersoons huishoudens	29%	35%	50%	24%
(on)gehuwd stel zonder kinderen	48%	55%	35%	23%
(on)gehuwd stel met kinderen	17%	6%	2%	37%
Een-ouder huishouden	5%	2%	2%	14%
Institutioneel	1%	1%	11%	1%
Overig	1%	1%	0%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%

2.5 Burgerlijke staat

65-plussers zijn (vanzelfsprekend) vaker verweduwd dan jongeren. Onder 75-plussers is bijna de helft weduwe/weduwnaar. Tussen 55-64-jarigen en 65-74-jarigen is er vrijwel geen verschil in het aandeel gehuwden.

Tabel 2.4 Burgerlijke staat naar leeftijd (55-plus)

	55-64 jaar	65-74 jaar	75 jaar en ouder	Alle leeftijden
Weduwstaat	5%	16%	48%	5%
Gescheiden	22%	18%	9%	10%
Gehuwd	60%	59%	37%	32%
Geen partner	13%	8%	7%	53%
	100%	100%	100%	100%

2.6 Woonsituatie

In deze paragraaf laten we zien hoe 65-plussers wonen.

Tabel 2.5 Woonsituatie 55-plussers

	55-plus	65-plus	75-plus
Eengezinswoning	28%	23%	18%
Meergezinswoning met lift	52%	60%	68%
Meergezinswoning zonder lift	17%	14%	11%
Meergezinswoning zonder lift, begane grond	3%	3%	3%

65-plussers wonen minder vaak dan 55-plussers in een eengezinswoning, maar vaker in een meergezinswoning met lift. Opvallend is dat onder 65-plussers, maar ook nog onder 75-plussers, een aanzienlijk deel (14 respectievelijk 11%) in een appartement woont zonder lift.

2.7 Inkomen

Onderstaande gegevens zijn ontleend aan het Regionaal InkomensOnderzoek 2007 van het CBS. 2007 is het meest recente beschikbare meetjaar. Vergeleken met Nederland hebben minder Rotterdamse 75-plussers nog inkomsten uit betaald werk: 4 versus 2%.

Tabel 2.6 Voornaamste bron van inkomsten, verdeling in procenten

	Rotterdam					Nederland				
	< 55 jaar	55 - 65	65 - 75	75+	Totaal	< 55 jaar	55 - 65	65 - 75	75+	Totaal
Betaald werk	82	54	8	2	61	90	60	9	4	65
Uitkering	16	29	2	0	14	8	18	2	0	8
Pensioen/VUT/AOW	1	15	89	96	23	1	19	88	94	25
Overig	2	2	1	1	2	2	3	1	2	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: CBS, Regionaal InkomensOnderzoek 2007, bewerking COS.

In tabel 2.7 wordt de Rotterdamse inkomensverdeling vergeleken met de Nederlandse. De landelijke inkomensverdeling is gesteld op 40% (laag), 40% (midden) en 20% (hoog). Alle leeftijdsgroepen in Rotterdam, dus niet alleen 65-plussers, zijn oververtegenwoordigd in de laagste inkomenscategorie. Zit in Rotterdam 60% van de 65-74-jarigen in de laagste inkomenscategorie, landelijk is dat 48%. Het verschil is kleiner onder 75-plussers (69 versus 60%).

Tabel 2.7 Gestandaardiseerd huishoudensinkomen[2], verdeling in procenten

	Rotterdam					Nederland				
	< 55 jaar	55 - 65	65 - 75	75+	Totaal	< 55 jaar	55 - 65	65 - 75	75+	Totaal
Laag	47	46	60	69	51	37	33	48	60	40
Midden	36	35	30	24	34	43	40	36	30	40
Hoog	17	19	10	6	15	20	28	15	11	20
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
tot 120% van het sociaal minimum	20	24	31	35	24	12	12	17	26	14
Gemiddeld in Euro's:	21.265	22.659	20.028	18.135	20.985	23.260	26.259	22.300	19.856	23.307

Bron: CBS, Regionaal InkomensOnderzoek 2007, bewerking COS.

2.8 Rozenburg

Aangezien Rozenburg per 18 maart 2010 bij Rotterdam hoort, geven we ook cijfers over deze nieuwe deelgemeente.

In Rozenburg woonden op 1 januari 2009 ruim 2 duizend 65-plussers, een aandeel van 16%. Is de verhouding 65-74-jarigen en 75-plussers in Rotterdam vrijwel gelijk, Rozenburg kent veel meer 65-74-jarigen dan 75-plussers.

[2] Gestandaardiseerd wil zeggen: gecorrigeerd voor verschillen in omvang en samenstelling van het huishouden. Laag', 'midden' en 'hoog': behorend tot de onderste 40%, de middelste 40% respectievelijk de bovenste 20% van de landelijke inkomensverdeling.

Tabel 2.8 Absoluut aantal, % 65-plussers op 1 januari 2009, Rozenburg, Rotterdam exclusief en inclusief Rozenburg

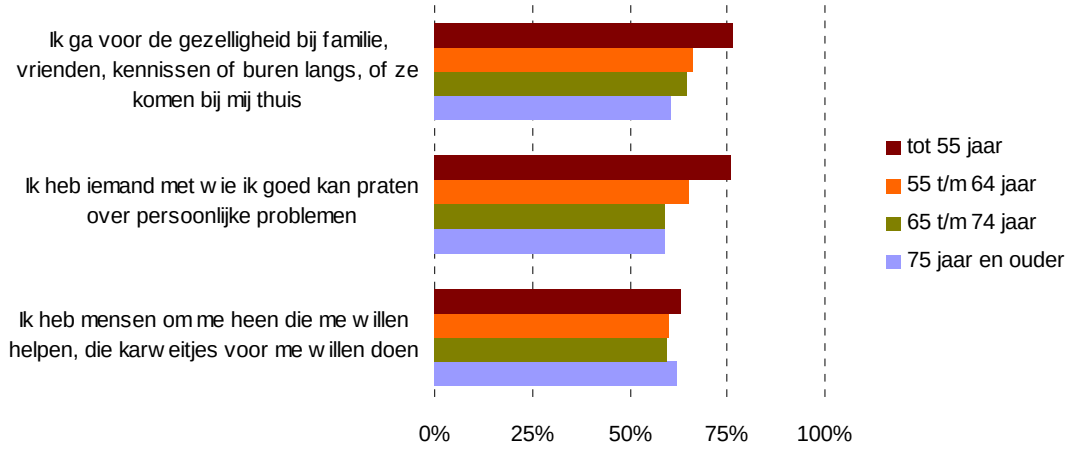
	Rozenburg	Rotterdam exclusief Rozenburg	Rotterdam inclusief Rozenburg
tot 55 jaar	8.610	439.282	447.892
55 t/m 64 jaar	1.830	63.699	65.529
65 t/m 74 jaar	1.271	41.961	43.232
75-plus	764	42.219	42.983
Totaal	12.475	587.161	599.636
tot 55 jaar	69,0%	74,8%	74,7%
55 t/m 64 jaar	14,7%	10,8%	10,9%
65 t/m 74 jaar	10,2%	7,1%	7,2%
75-plus	6,1%	7,2%	7,2%
aantal 65-plussers	2.035	84.180	86.215
% 65-plussers	16,3%	14,3%	14,4%

3 Sociaal netwerk

Vanaf dit hoofdstuk komen vragen uit de Vrijetijdsomnibus 2009 en 2007 aan bod. Dit hoofdstuk gaat over het sociaal netwerk. Allereerst doen we dat aan de hand van de vraag op wie men in zijn omgeving een beroep kan doen als dat nodig is. De respondenten werd gevraagd aan te geven in hoeverre een drietal uitspraken op hen van toepassing was. Vervolgens hebben we een elftal uitspraken voorgelegd over sociale contacten. De opzet zal steeds dezelfde zijn: eerst worden de resultaten voor vier leeftijdscategorieën gepresenteerd – tot 55 jaar, 55 tot en met 64 jaar, 65 tot en met 74 jaar en 75-plussers –, vervolgens worden in de groep 65-plussers uitsplitsingen gemaakt naar deelgemeente, leeftijd (65-74 versus 75-plus), geslacht, huishoudenssamenstelling, opleiding, inkomen en westers/niet-westers.

3.1 Beroep op mensen in de omgeving

Figuur 3.1 In hoeverre is een van de volgende uitspraken op u van toepassing, % 'ja'

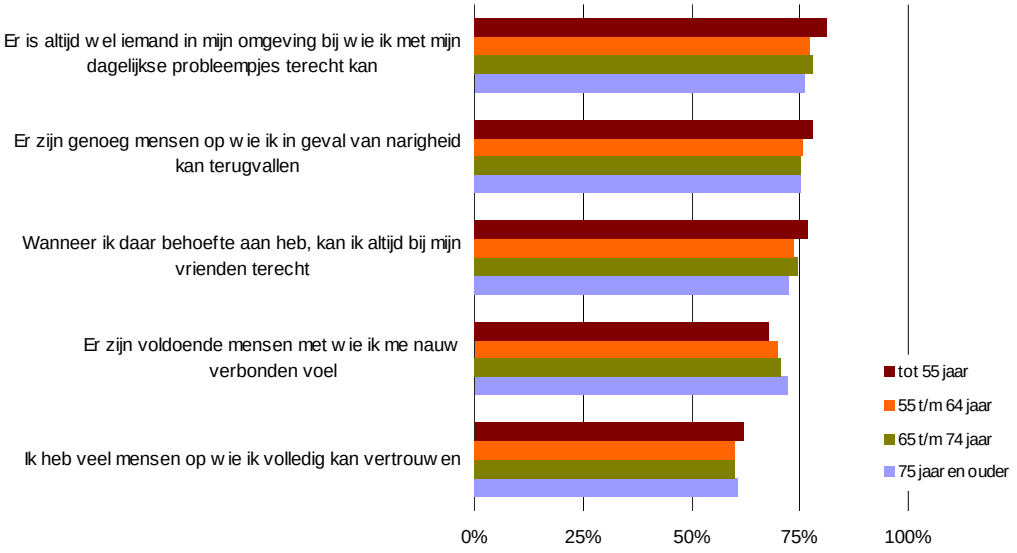

In alle gevallen en in alle leeftijdscategorieën zijn er ruime meerderheden die een beroep op anderen in de omgeving kunnen doen. Er zijn verschillen tussen de leeftijdscategorieën, maar de verschillen tussen 65-74-jarigen en 75-plussers zijn niet groot. Over het algemeen kunnen we stellen dat de groep tot 55 jaar een wat groter beroep op mensen in de omgeving kan doen dan 55-plussers.

3.2 Sociale contacten

Aan de hand van een elftal uitspraken zijn we nagegaan hoe de respondenten zelf denken over hun sociale contacten. Van de elf uitspraken zijn er 5 in positieve termen gesteld en 6 in negatieve termen. We laten de resultaten van de positief en negatief gestelde uitspraken in verschillende figuren zien. Figuren 3.2 en 3.3 tonen de positief respectievelijk negatief gestelde uitspraken.

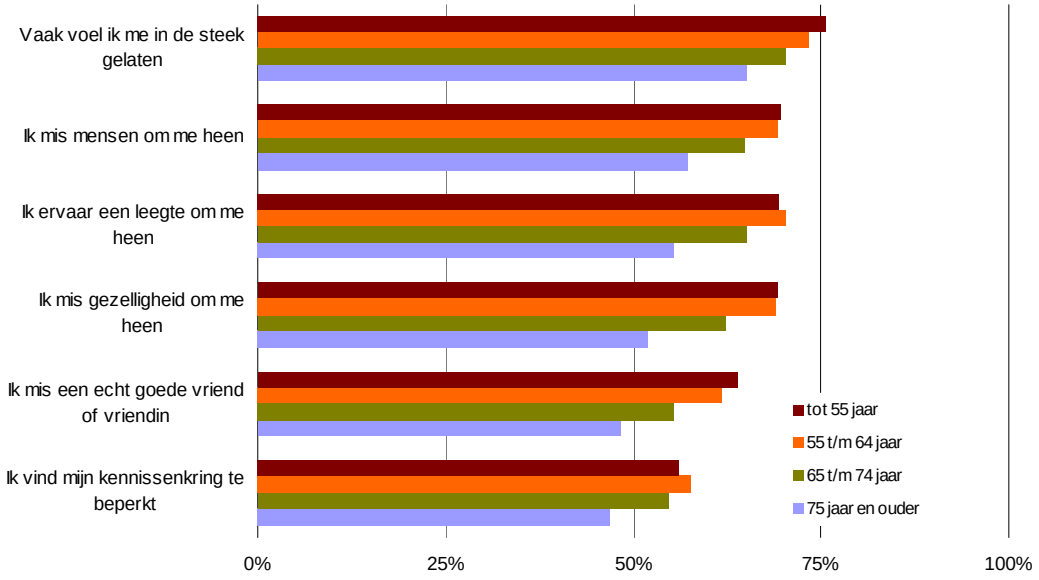
Figuur 3.2 In hoeverre bent u het eens met de uitspraak, % (helemaal) mee eens

Met uitzondering van 'Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen' laten de uitspraken verschillen tussen de leeftijdsgroepen zien. Bij drie uitspraken (de bovenste drie in figuur 3.2) zijn mensen tot 55 jaar beter te spreken over hun sociale contacten dan 55-plussers. De 55-plussers laten bij deze drie uitspraken onderling weinig verschillen zien. De uitspraak 'Er zijn voldoende mensen met wie ik me nauw verbonden voel' toont een opvallend beeld: met de leeftijd neemt ook de instemming met deze uitspraak toe.

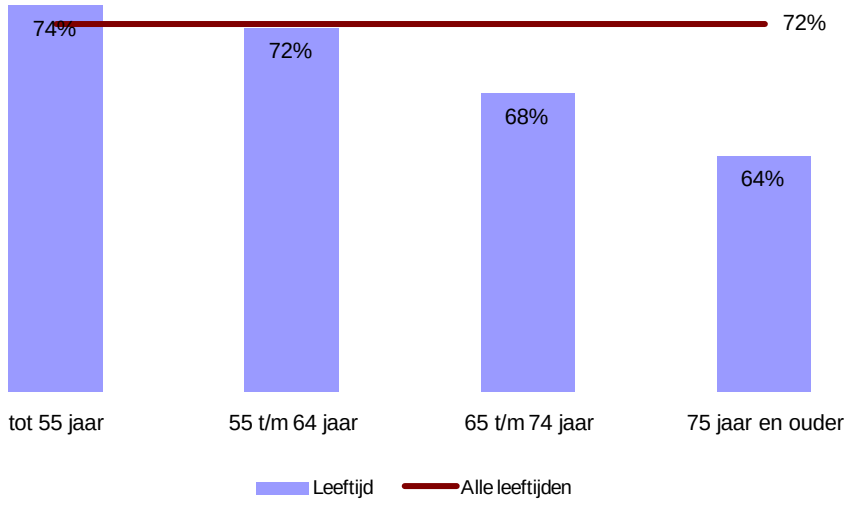
In figuur 3.3 komen de negatief gestelde uitspraken aan de orde; hier kijken we naar het percentage dat het *(helemaal) oneens* is met een uitspraak. Bij alle uitspraken zijn er verschillen tussen de leeftijdsgroepen. Die verschillen liggen vooral bij de 75-plussers. Zij zijn (aanzienlijk) minder te spreken over hun sociale contacten dan andere leeftijdsgroepen. Tussen mensen tot 55 jaar en 55-64-jarigen is het verschil in de meeste gevallen niet groot. Daarna neemt de tevredenheid met de sociale contacten af naarmate men ouder wordt, waarbij de 75-plussers zoals gezegd het meest negatief afwijken.

Figuur 3.3 In hoeverre bent u het eens met de uitspraak, % (helemaal) mee oneens

De elf uitspraken hebben we in samenhang bekeken: wie heeft op minstens 6 van de 11 uitspraken positief geantwoord? Met positief bedoelen we hier (helemaal) eens met de positief gestelde uitspraken en (helemaal) oneens met de negatief gestelde uitspraken. Uit figuur 3.4 blijkt dat bijna driekwart van de mensen tot 55 jaar tevreden is over zijn of haar sociale contacten. De groep 55 tot en met 64-jarigen blijft hierbij niet ver achter. De 65 tot en met 74-jarigen en 75-plussers zijn minder tevreden over hun sociale contacten, hoewel van de 75-plussers nog altijd een ruime meerderheid over het geheel genomen tevreden is met zijn sociale contacten.

Figuur 3.4 Percentage dat positief antwoordt op minstens 6 van de 11 uitspraken over sociale contacten

In tabel 3.1 kijken we vervolgens naar de groep 65-plussers, uitgesplitst naar een aantal achtergrondkenmerken.

Tabel 3.1 Percentage dat positief heeft geantwoord op minstens 6 van de 11 uitspraken over sociale contacten, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

% dat positief antwoordt op minstens 6 van de 11 uitspraken		**sociale contacten**
65-plussers		67%
Geslacht:	Man	72%
	Vrouw	62%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	68%
	75 jaar en ouder	64%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	71%
	75 jaar en ouder	72%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	65%
	75 jaar en ouder	58%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	55%
	2 volwassenen, geen kinderen	73%
	Overig	80%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	65%
	Middelbaar	65%
	Hoog	75%
Huishoudinkomen:	Minima	58%
	Tussen minimum en modaal	62%
	Boven modaal	76%
Etniciteit:	Westers	67%
	Niet-westers*	63%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

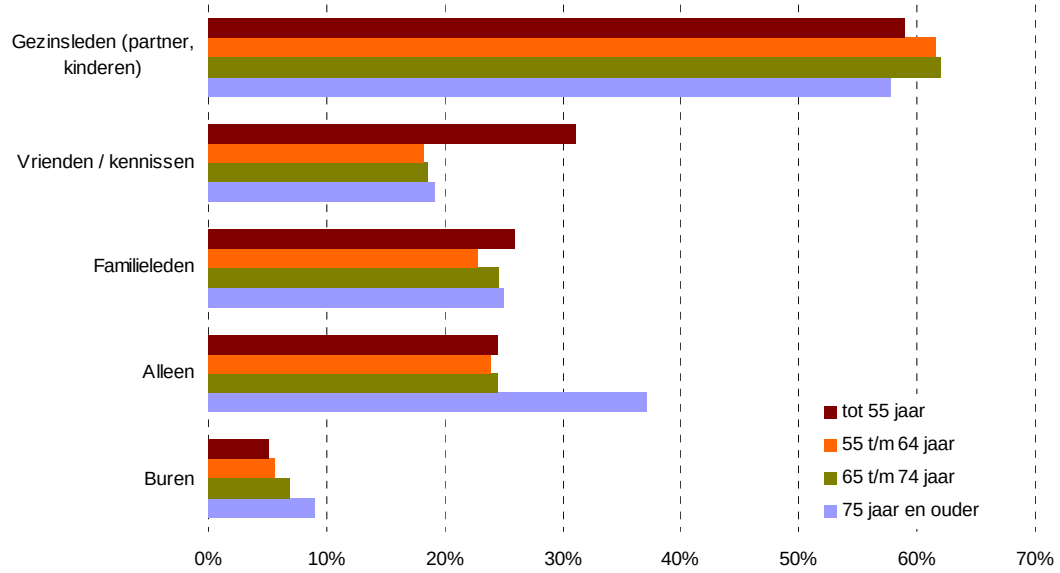
Er is een verschil tussen 65 tot en met 74-jarigen en 75-plussers, maar dat verschil is niet significant; hetzelfde geldt voor het verschil tussen westerse en niet-westerse 65-plussers. Mannen zijn meer tevreden over hun sociale contacten dan vrouwen, alleenwonenden zijn veel minder tevreden over de contacten dan andere huishoudens. Hoog opgeleide 65-plussers en 65-plussers met een inkomen boven modaal zijn beter te spreken over hun sociale leven dan minder hoog opgeleiden respectievelijk 65-plussers met een inkomen tot modaal.

3.3 Tijd doorbrengen met …

Hier gaat het om de vraag hoeveel tijd respondenten per week doorbrengen met gezinsleden (partner, kinderen), familieleden, buren, vrienden/kennissen of alleen.

Het eerste dat opvalt zijn de 75-plussers die veel vaker aangeven dat ze veel tijd alleen doorbrengen dan de andere leeftijdsgroepen. Verder zijn er geen grote verschillen tussen de 55-plus groepen onderling. Wel neemt met het ouder worden de tijd toe die men met zijn buren doorbrengt.

Figuur 3.5 Percentage dat 'veel' tijd doorbrengt met …

Vervolgens staan in tabel 3.2 de resultaten voor de onderscheiden groepen 65-plussers.

Tabel 3.2 Percentage dat per week 'veel' vrije tijd doorbrengt met …, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		gezin	familie	buren	vrienden/ kennissen	alleen
65-plussers		60%	25%	8%	19%	30%
Geslacht:	Man	66%	23%	8%	19%	21%
	Vrouw	55%	26%	8%	19%	38%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	62%	25%	7%	19%	25%
	75 jaar en ouder	58%	25%	9%	19%	37%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	64%	23%	7%	21%	21%
	75 jaar en ouder	70%	23%	9%	16%	20%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	60%	26%	7%	16%	28%
	75 jaar en ouder	46%	27%	9%	22%	50%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	24%	21%	10%	21%	53%
	2 volwassenen, geen kinderen	76%	26%	7%	17%	13%
	Overig	67%	31%	8%	27%	19%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	58%	31%	10%	16%	30%
	Middelbaar	62%	24%	7%	19%	29%
	Hoog	62%	17%	6%	20%	31%
Huishoudensinkomen:	Minima	56%	28%	11%	19%	31%
	Tussen minimum en modaal	53%	23%	6%	16%	38%
	Boven modaal	70%	22%	6%	21%	20%
Etniciteit:	Westers	61%	24%	8%	19%	30%
	Niet-westers*	47%	36%	7%	20%	29%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

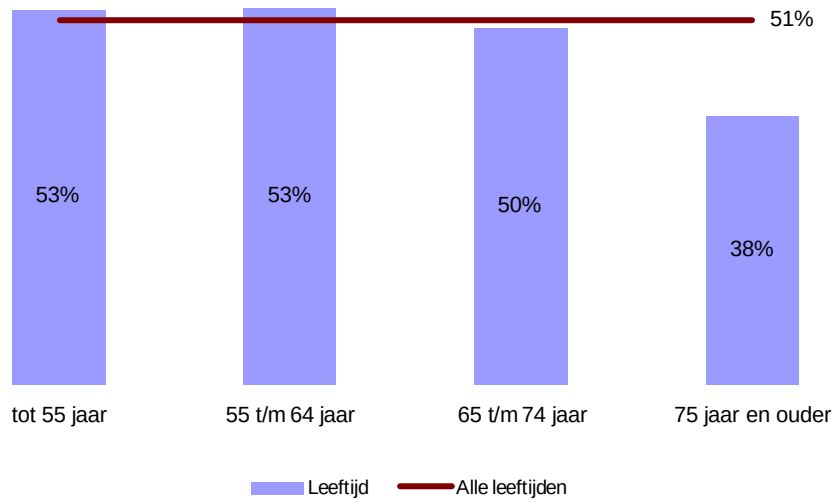
Het ligt voor de hand dat meer dan de helft van de alleenwonenden aangeeft veel tijd alleen door te brengen; ook de helft van de vrouwen van boven de 75 (veelal weduwe, zie tabel 2.4) geeft dat aan. Mannen van boven de 75 brengen veel tijd door met het gezin, terwijl dat dus voor even oude vrouwen veel minder geldt. Verder valt op dat hoog opgeleide 65-plussers

minder tijd met familieleden doorbrengen dan minder hoog opgeleiden. Ook het huishoudinkomen speelt een rol. Zo brengen minima meer tijd door met buren, brengen 65-plussers met boven modale inkomens veel meer tijd door met het gezin en zijn ze ook minder vaak alleen. Tot slot brengen westerse 65-plussers meer tijd door met het gezin maar minder tijd met familieleden, dan niet-westerse 65-plussers.

3.4 Lid van verenigingen en organisaties

We hebben gevraagd van welke verenigingen of organisaties men lid is. Men kon kiezen uit een lijst van 11 mogelijke verenigingen. In onderstaande figuur (3.6) hebben we het lid zijn van een of meerdere verenigingen/organisaties samengevat.

Figuur 3.6 Percentage dat lid is van een vereniging/organisatie

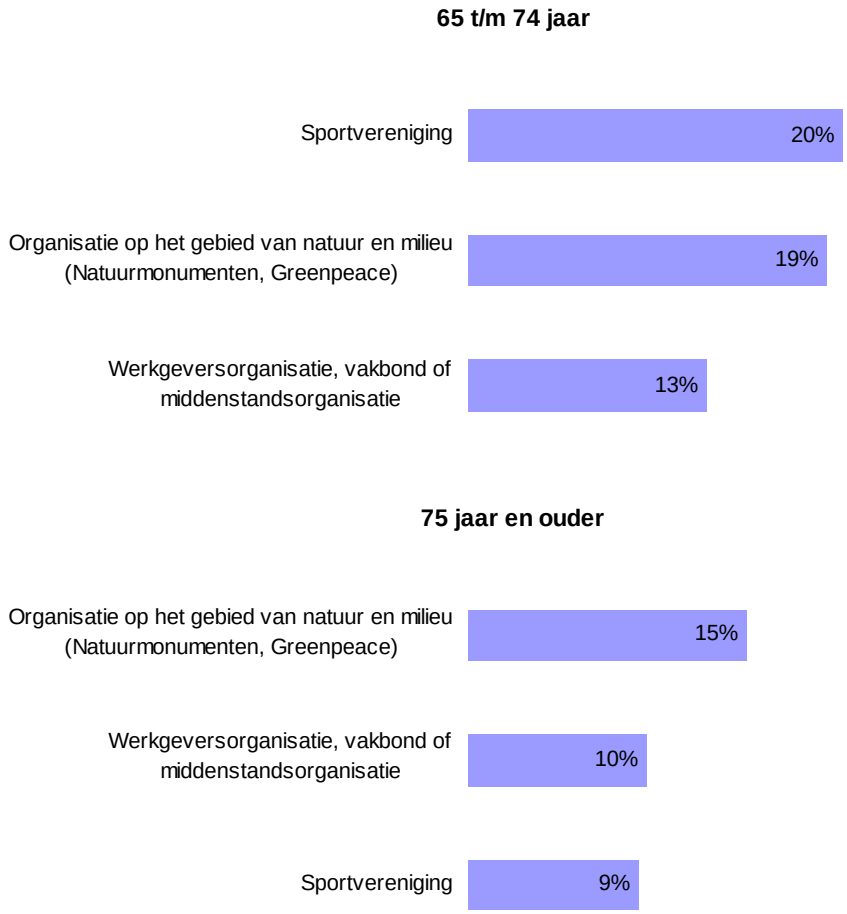

De leeftijdsgroepen tot 75 jaar geven geen verschil te zien in lidmaatschap van een vereniging of organisatie; de daling van het percentage dat lid is vindt plaats vanaf 75 jaar. Bijna 40% van de 75-plussers is lid van een vereniging of organisatie.

In de volgende figuur laten we de top 3 zien van de 65-plussers, uitgesplitst naar 65 tot en met 74-jarigen en 75-plussers. 65 tot en met 74-jarigen zijn het vaakst lid van een sportvereniging, gevolgd door een organisatie op het gebied van natuur en milieu en een werkgeversorganisatie of vakbond. Bij de 75-plussers is de volgorde net even anders: op één een organisatie op het gebied van natuur en milieu, dan een werkgeversorganisatie of vakbond en op drie een sportvereniging. Vooral wat de sportvereniging betreft is er sprake van een flinke afname: is 20% van de 65 tot en met 74-jarigen lid, onder 75-plussers daalt dat tot minder dan de helft (9%).[1]

[1] Ter vergelijking: tot 55 jaar is de top drie sportvereniging, organisatie op het gebied van natuur en milieu en werkgeversorganisatie/vakbond. Voor 55 tot en met 64-jarigen: werkgeversorganisatie of vakbond, gevolgd door een organisatie op het gebied van natuur en milieu en sportvereniging.

Figuur 3.7 Van welke verenigingen/organisaties zijn 65-plussers het meeste lid?

In tabel 3.3 worden de 65-plussers nader bekeken. Het verschil tussen 65 tot en met 74-jarigen en 75-plussers is al eerder ter sprake gekomen (figuur 3.6). Mannen zijn vaker lid dan vrouwen en alleenwonenden zijn minder vaak lid dan gehuwde of samenwonende 65-plussers. Opleiding en inkomen laten hetzelfde beeld zin: hoe hoger de opleiding of het inkomen, hoe vaker men lid is van een vereniging of organisatie. Tot slot zijn niet-westerse 65-plussers aanzienlijk minder vaak lid van een vereniging.

Tabel 3.3 Lid van een vereniging, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		Lid van een vereniging/organisatie
65-plussers		45%
Geslacht:	Man	51%
	Vrouw	39%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	50%
	75 jaar en ouder	38%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	57%
	75 jaar en ouder	43%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	44%
	75 jaar en ouder	34%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	37%
	2 volwassenen, geen kinderen	52%
	Overig	30%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	25%
	Middelbaar	49%
	Hoog	79%
Huishoudensinkomen:	Minima	25%
	Tussen minimum en modaal	45%
	Boven modaal	65%
Etniciteit:	Westers	46%
	Niet-westers*	18%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

In de laatste tabel (3.4) van dit hoofdstuk kijken we naar de verschillende uitingen van het sociaal netwerk uitgesplitst naar deelgemeente. In Overschie, Hillegersberg-Schiebroek, Pernis, Hoogvliet en Hoek van Holland zijn 65-plussers vaker lid van een vereniging dan over heel Rotterdam gezien. In Rotterdam Centrum, Noord en Feijenoord brengen minder 65-plussers veel tijd door met het gezin dan in andere deelgemeenten. 65-plussers zijn het vaakst alleen in Rotterdam Centrum en Noord.

Tabel 3.4 Sociaal netwerk, 65-plussers naar deelgemeente

			*Brengt per week **veel** vrije tijd door met …*				
	Lid van een vereniging/organisatie	**sociale contacten***	**gezin**	**familie**	**buren**	**vrienden/ kennissen**	**alleen**
Alle 65-plussers	45%	67%	60%	25%	8%	19%	30%
Stadscentrum	37%	57%	46%	17%	1%	15%	42%
Delfshaven	30%	71%	59%	25%	10%	17%	36%
Overschie	58%	68%	60%	27%	9%	23%	24%
Noord	43%	58%	53%	30%	11%	11%	47%
Hillegersberg-Schiebroek	54%	72%	65%	24%	11%	23%	33%
Kralingen-Crooswijk	46%	73%	56%	23%	6%	23%	32%
Feijenoord	35%	62%	51%	24%	5%	20%	29%
IJsselmonde	40%	68%	65%	24%	5%	17%	30%
Pernis**	64%	69%	65%	38%	10%	29%	19%
Prins Alexander	48%	68%	58%	26%	10%	19%	25%
Charlois	40%	61%	62%	25%	5%	19%	24%
Hoogvliet	52%	67%	73%	24%	8%	16%	20%
Hoek van Holland**	63%	69%	74%	25%	6%	20%	27%

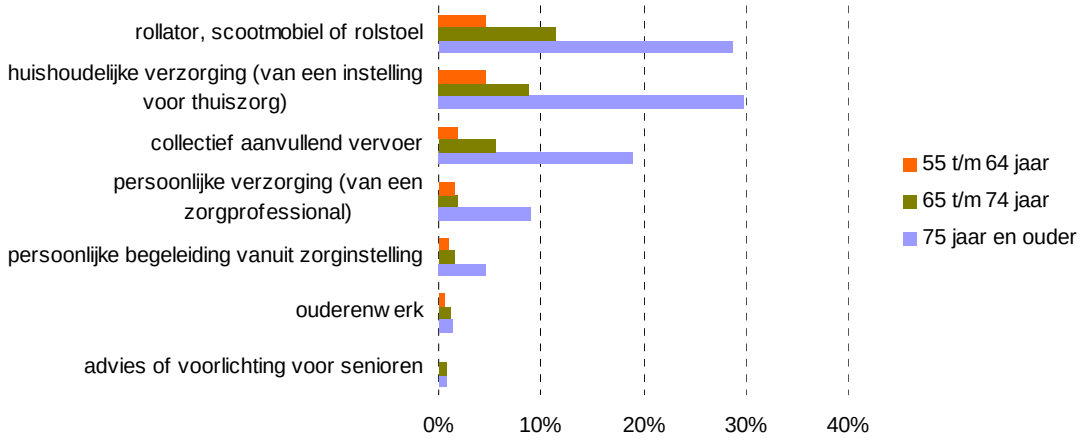
** % dat positief antwoordt op minstens 6 van de 11 uitspraken over sociale contacten*
*** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

4 Gebruik speciale voorzieningen

In dit hoofdstuk komt het gebruik van speciale voorzieningen/regelingen aan de orde.

Speciale voorzieningen
De respondenten is een zevental zaken voorgelegd met de vraag of en hoe vaak ze daarvan gebruik maken. De vraag is alleen gesteld aan 55-plussers.

Figuur 4.1 Percentage dat wekelijks of dagelijks gebruik maakt van speciale voorzieningen

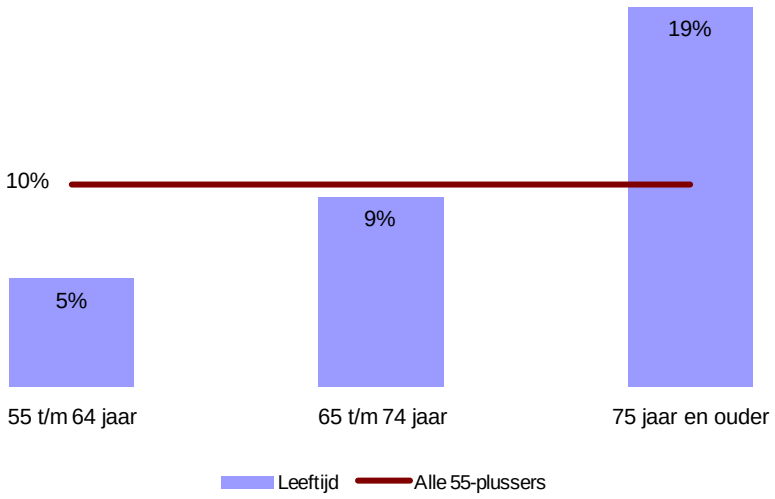

Het valt op dat de groep 55 tot en met 64-jarigen aanzienlijk minder gebruik maakt van speciale voorzieningen dan oudere groepen: ongeveer één op de twintig maakt wekelijks of dagelijks gebruik van huishoudelijke verzorging en/of een rollator, scootmobiel of rolstoel. Het ligt voor de hand dat oudere groepen, en dan met name 75-plussers, meer gebruik maken van speciale voorzieningen. 30% van de 75-plussers maakt wekelijks of dagelijks gebruik van huishoudelijke verzorging, en bijna 30% van een rollator, scootmobiel of rolstoel. Een op de vijf 75-plussers maakt gebruik van aanvullend vervoer, onder 65 tot en met 74-jarigen is dat 6%.

Ook hebben we gekeken naar het wel of niet gebruikmaken van speciale voorzieningen (dus alle voorzieningen uit figuur 4.1 samen genomen). Eerst voor alle 55-plussers, daarna voor de 65-plussers uitgesplitst naar achtergrondkenmerken.

Figuur 4.2 toont het beeld dat tot 75 jaar nog geen 10% gebruik maakt van speciale voorzieningen (55 tot en met 64 jaar: 5%) en dat, zoals verwacht mag worden, onder 75-plussers dat aandeel meer dan verdubbeld is. Onder 75-plussers maakt bijna een op de vijf gebruik van speciale voorzieningen.

Figuur 4.2 Gebruik speciale voorzieningen

Tabel 4.1 laat zien hoe de onderscheiden groepen 65-plussers gebruik maken van speciale voorzieningen.

Tabel 4.1 Gebruik speciale voorzieningen, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		gebruik speciale voorzieningen
65-plussers		14%
Geslacht:	Man	11%
	Vrouw	16%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	9%
	75 jaar en ouder	19%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	8%
	75 jaar en ouder	14%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	10%
	75 jaar en ouder	22%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	19%
	2 volwassenen, geen kinderen	10%
	Overig	8%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	18%
	Middelbaar	12%
	Hoog	11%
Huishoudensinkomen:	Minima	15%
	Tussen minimum en modaal	16%
	Boven modaal	10%
Etniciteit:	Westers	14%
	Niet-westers*	12%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

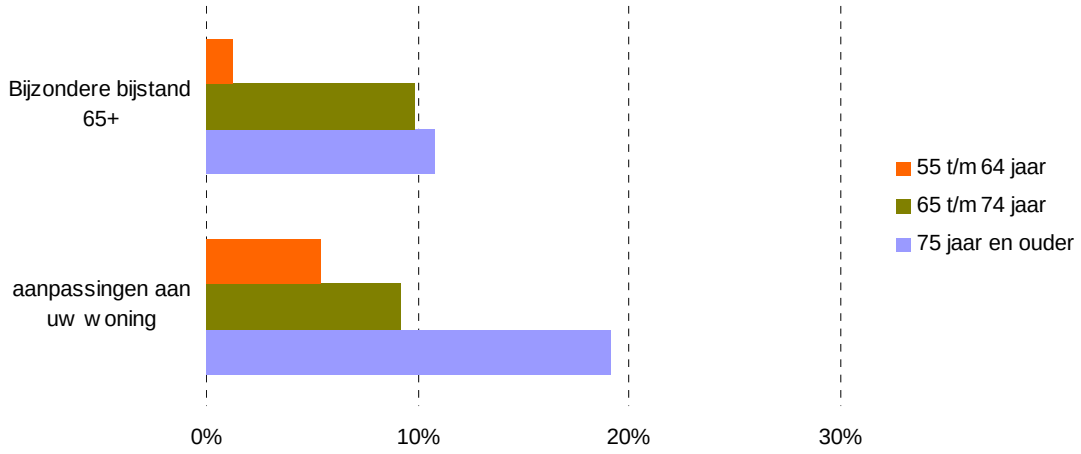
Met uitzondering van het onderscheid westers/niet-westers geven de onderscheiden groepen verschillen te zien. Vrouwen maken vaker dan mannen gebruik van speciale voorzieningen, maar dat verschil is vooral te zien onder 75-plussers. 65-plussers die alleen wonen maken vaker gebruik van voorzieningen dan andere huishoudens. Hoe lager opgeleid, hoe meer men

gebruik maakt van speciale voorzieningen. Ook valt op dat huishoudens met een inkomen tot modaal vaker gebruik maken van voorzieningen.

Speciale regelingen

In deze paragraaf gaat het over aanpassingen aan de woning en het gebruik van bijzondere bijstand 65+. Figuur 4.3 laat zien dat 65 tot en met 74-jarigen net zo vaak gebruikmaken van bijzondere bijstand als 75-plussers. Bij de aanpassingen aan de woning is er wel een duidelijk verschil tussen deze twee groepen: 75-plussers maken meer dan tweemaal zo vaak gebruik van aanpassingen dan 65 tot en met 74-jarigen en bijna vier maal zo vaak als 55 tot en met 64-jarigen.

Figuur 4.3 Percentage dat gebruik maakt van…

Tabel 4.2 laat de 65-plussers zien, uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Vrouwen hebben vaker aanpassingen aan hun woning dan mannen, en dat geldt met name onder 75-plussers. Verder zijn in huishoudens met een inkomen tot en met modaal vaker aanpassingen aan de woning dan in huishoudens met een bovenmodaal inkomen.

Alleenwonenden en gehuwde/samenwonende partners maken minder gebruik van bijzondere bijstand dan andersoortige huishoudens. Laag opgeleide 65-plussers en minima huishoudens maken (veel) meer gebruik van bijzondere bijstand dan hoger opgeleiden respectievelijk huishoudens met een inkomen boven het minimum. Niet-westerse 65-plussers, tenslotte, maken aanzienlijk meer gebruik van bijzondere bijstand dan hun westerse leeftijdsgenoten.

Tabel 4.2 Gebruikmaken van … 65-plussers naar achtergrondkenmerken

Maakt gebruik van …		**aanpassingen woning**	**bijzondere bijstand 65+**
65-plussers		13%	10%
Geslacht:	Man	10%	10%
	Vrouw	16%	10%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	9%	10%
	75 jaar en ouder	19%	11%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	7%	10%
	75 jaar en ouder	13%	11%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	11%	10%
	75 jaar en ouder	24%	11%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	10%	11%
	2 volwassenen, geen kinderen	15%	7%
	Overig	17%	27%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	15%	23%
	Middelbaar	13%	7%
	Hoog	8%	3%
Huishoudensinkomen:	Minima	18%	28%
	Tussen minimum en modaal	17%	9%
	Boven modaal	8%	1%
Etniciteit:	Westers	13%	9%
	Niet-westers*	17%	45%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

In tabel 4.3 is het gebruik van speciale voorzieningen, aanpassingen aan de woning en het gebruik van bijzondere bijstand uitgesplitst naar deelgemeente.

Tabel 4.3 Gebruikmaken van speciale voorzieningen, bijzondere bijstand, aanpassingen aan woning, 65-plussers naar deelgemeente

	gebruik speciale voorzieningen	**aanpassingen woning**	**bijzondere bijstand 65+**
Alle 65-plussers	14%	13%	10%
Rotterdam Centrum	13%	13%	19%
Delfshaven	13%	16%	28%
Overschie	14%	3%	4%
Noord	8%	0%	11%
Hillegersberg-Schiebroek	11%	8%	1%
Kralingen-Crooswijk	14%	14%	12%
Feijenoord	14%	20%	21%
IJsselmonde	12%	12%	6%
Pernis*	17%	7%	7%
Prins Alexander	17%	18%	6%
Charlois	14%	14%	8%
Hoogvliet	14%	13%	13%
Hoek van Holland*	12%	18%	8%

** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

Het gebruik van speciale voorzieningen laat weinig verschillen zien tussen de deelgemeenten, met uitzondering van Noord waar minder gebruik wordt gemaakt van speciale voorzieningen. Bij woningaanpassingen vallen (opnieuw) Noord, Overschie, Hillegersberg-Schiebroek en Pernis op, waar onder 65-plussers minder vaak de woning is aangepast dan in andere deelgemeenten. In Rotterdam Centrum, Delfshaven en deelgemeente Feijenoord wordt meer dan gemiddeld gebruik gemaakt van bijzondere bijstand.

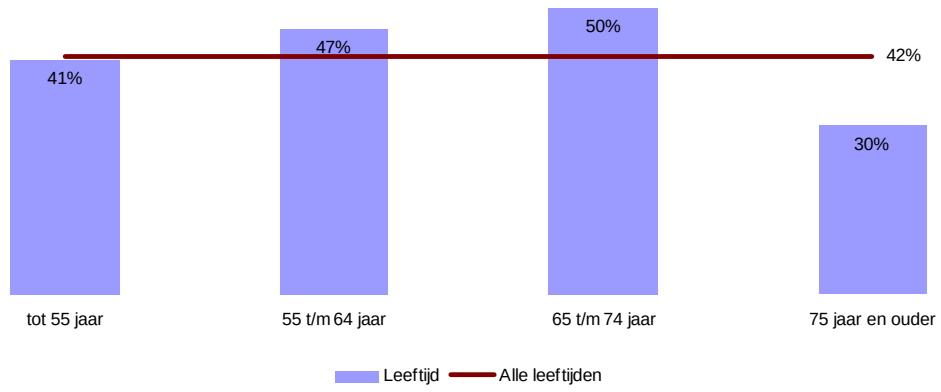
5 Vrijwilligerswerk en mantelzorg

In dit hoofdstuk komen het verrichten van onbetaald werk (informele hulp en onbetaald werk binnen een organisatie) en het geven van mantelzorg aan de orde.

5.1 Vrijwilligerswerk

Onder deze noemer vallen twee soorten onbetaald werk: onbetaald werk *op eigen houtje*, dus hulp aan mensen die zich niet zo goed kunnen redden en die niet tot het eigen huishouden behoren, zoals buren, kennissen of familieleden (de *informele hulp*) en onbetaald werk voor een organisatie, vereniging, een goed doel of via georganiseerde burenhulp. In figuur 5.1 zijn beide vormen van onbetaald werk meegenomen.

Figuur 5.1 Verricht onbetaald werk

Het zijn vooral de 55 tot en met 64-jarigen en de 65 tot en met 74-jarigen die actief zijn in het onbetaald werk. Tot 55 jaar is men wat minder actief, en 75-plussers zijn het minst actief in het onbetaalde werk (30%). In tabel 5.1 is het onbetaald werk uitgesplitst naar informele hulp en vrijwilligerswerk.

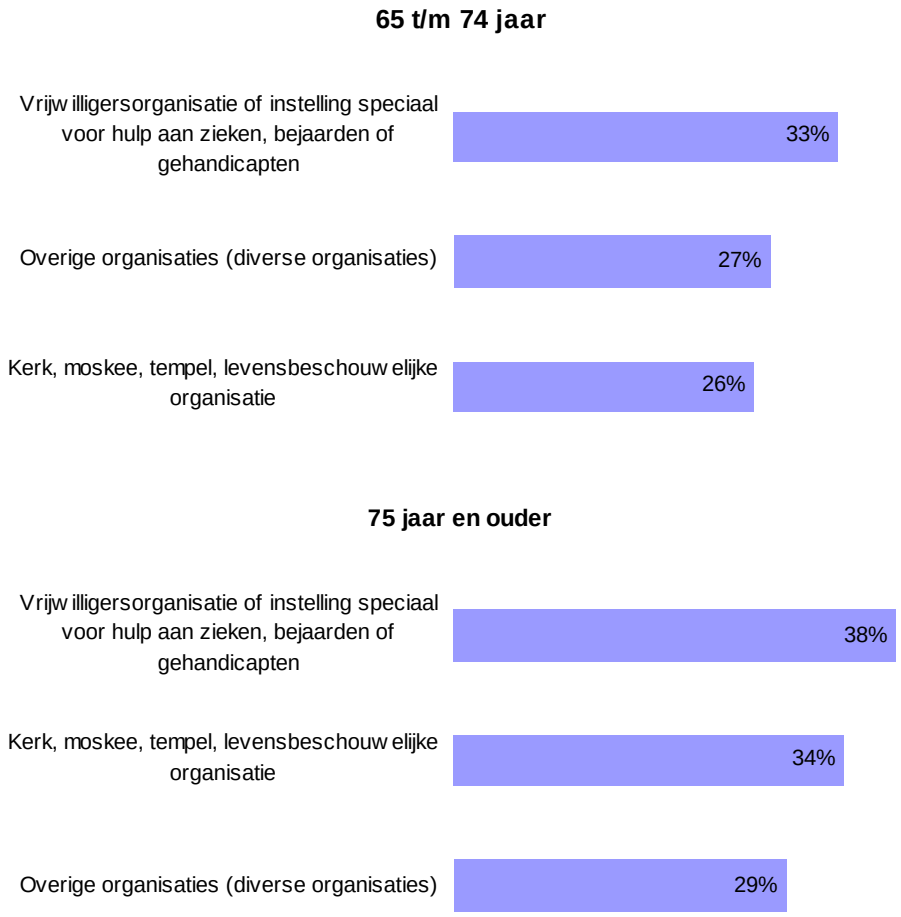
Tabel 5.1 Onbetaald werk naar leeftijdsgroep

	tot 55 jaar	55 t/m 64 jaar	65 t/m 74 jaar	75 jaar en ouder	Alle leeftijden
Totaal informele hulp	25%	34%	38%	21%	27%
Totaal vrijwilligerswerk	30%	29%	31%	18%	29%
Alleen informele hulp	11%	18%	19%	11%	13%
Alleen vrijwilligerswerk	16%	13%	12%	9%	15%
Beide	14%	17%	19%	9%	14%
Totaal onbetaald werk	41%	47%	50%	30%	42%
Geen van beide	59%	54%	50%	70%	58%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Kijken we alleen naar vrijwilligerswerk dan is er weinig verschil tussen de leeftijdsgroepen tot 75 jaar. Van elke groep is ongeveer 30% actief als vrijwilliger. Onder 75-plussers is dat nog 18%. De 55 tot en met 64-jarigen en 65 tot en met 74-jarigen onderscheiden zich van de

andere leeftijdsgroepen doordat ze meer aan informele hulp doen, hulp aan mensen die zich niet zo goed kunnen redden en die niet tot het eigen huishouden behoren, zoals buren, kennissen of familieleden. In figuur 5.2 laten we zien wat voor soort vrijwilligerswerk door 65-plussers vooral wordt verricht.

Figuur 5.2 Top 3 vrijwilligerswerk 65-plussers

Bij zowel 65 tot en met 74-jarigen als 75-plussers staat vrijwilligerswerk voor een organisatie of instelling speciaal voor hulp aan zieken, bejaarden of gehandicapten op 1. 75-plussers zijn iets meer actief voor een levensbeschouwelijke organisatie (kerk, moskee) dan 65 tot en met 74-jarigen.

Tabel 5.2 laat zien hoe de onderscheiden groepen 65-plussers actief zijn in het onbetaald werk. We kijken naar de laatste kolom, dus naar het totaal aan onbetaald werk (informele hulp en vrijwilligerswerk samen). Mannen doen vaker onbetaald werk dan vrouwen (verschil is groter onder 75-plussers). Gehuwde/samenwonende paren zijn actiever in het onbetaald werk dan andere huishoudens. Hoe hoger de opleiding, hoe vaker men onbetaald werk verricht. Ook geldt: hoe hoger het inkomen, hoe actiever in het onbetaalde werk. Tot slot, westerse 65-plussers doen meer aan onbetaald werk dan niet-westerse 65-plussers.

Tabel 5.2 Onbetaald werk, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

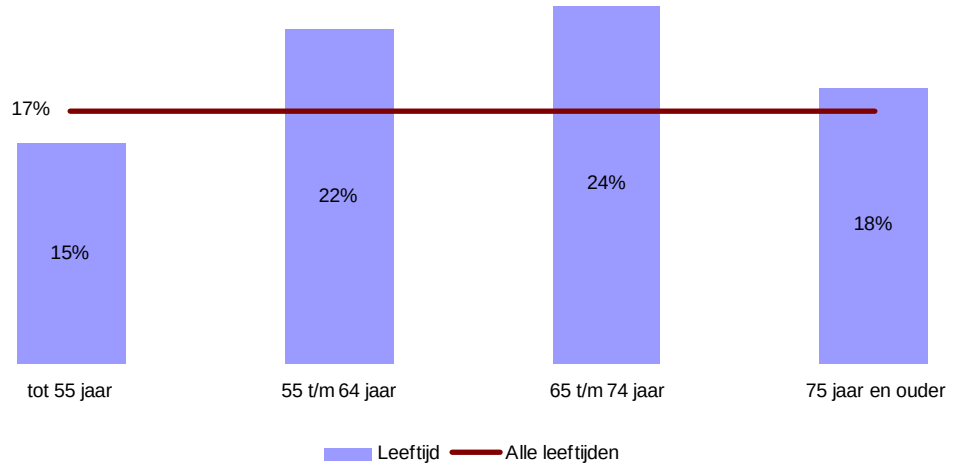
		Informele hulp	Vrijwilligerswerk	Minstens een van beide
65-plussers		30%	25%	41%
Geslacht:	Man	31%	31%	45%
	Vrouw	29%	20%	37%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	38%	31%	50%
	75 jaar en ouder	21%	18%	30%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	36%	38%	53%
	75 jaar en ouder	24%	22%	35%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	40%	25%	48%
	75 jaar en ouder	18%	15%	26%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	28%	21%	36%
	2 volwassenen, geen kinderen	33%	29%	46%
	Overig	17%	22%	29%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	20%	15%	29%
	Middelbaar	33%	26%	43%
	Hoog	49%	49%	67%
Huishoudensinkomen:	Minima	21%	15%	27%
	Tussen minimum en modaal	32%	23%	41%
	Boven modaal	40%	39%	56%
Etniciteit:	Westers	31%	26%	42%
	Niet-westers*	14%	16%	23%

** Heel weinig respondenten onder 65-plussers*

5.2 Mantelzorg[1]

Hier gaat het om zorg die men geeft (of heeft gegeven) aan iemand uit zijn of haar omgeving, zoals partner, ouders, kind of vrienden, die *voor langere tijd* ziek, hulpbehoevend of gehandicapt is.

Figuur 5.3 Percentage dat mantelzorg geeft (of heeft gegeven),afgelopen 12 maanden

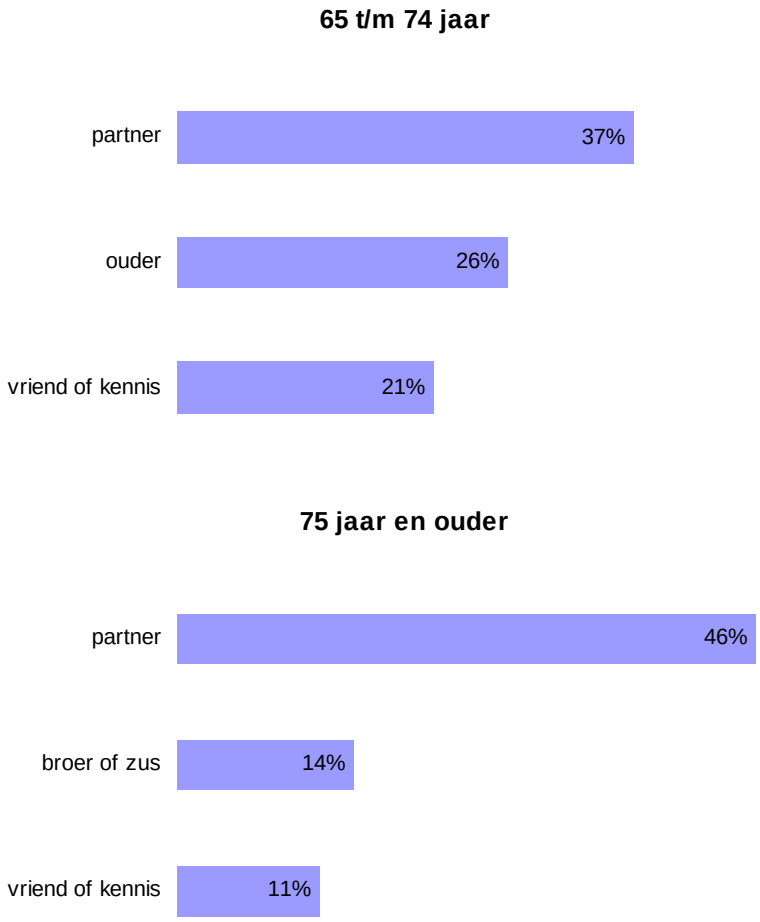

Wat voor onbetaald werk geldt, geldt ook voor het geven van mantelzorg. Het zijn vooral de 55 tot en met 64-jarigen en de 65 tot en met 74-jarigen die actief mantelzorg geven. Mensen tot 55

[1] Zie ook de rapportage “Mantelzorgers in Rotterdam – VTO 2007-2009”, te downloaden via www.cos.rotterdam.nl

jaar geven minder actief mantelzorg dan 75-plussers. We zijn ook nagegaan aan wie men mantelzorg geeft (of heeft gegeven). De resultaten staan in figuur 5.4.

Figuur 5.4 Aan wie geeft men mantelzorg, top 3, in procenten van de 65-plussers die mantelzorg geven

65-plussers geven het meest mantelzorg aan de partner, 75-plussers nog vaker dan 65 tot en met 74-jarigen. De 65 tot en met 74-jarigen geven na de partner vooral mantelzorg aan (een van) de ouders (ook schoonouder, stiefouder of pleegouder). Dat geldt (uiteraard) niet voor 75-plussers, aangezien bij hen beide ouders meestal niet meer leven. Zij geven na de partner het meest mantelzorg aan broer of zus en vriend of kennis.[2]

In tabel 5.3 staan de eventuele verschillen tussen verschillende groepen 65-plussers. 65 tot en met 74-jarigen geven meer mantelzorg dan 75-plussers. Dat verschil is afwezig als je alleen naar de mannen kijkt. Gehuwde of samenwonende 65-plussers doen meer aan mantelzorg dan andere huishoudens. Hoe hoger de opleiding of inkomen, hoe meer mantelzorg men geeft. Tot slot geven 65-plussers van westerse afkomst meer mantelzorg dan niet-westerse 65-plussers.

[2] Ter vergelijking: tot 55 jaar is de volgorde ouder (50%), vriend of kennis (14%) en kind, partner of broer of zus (allen 10%). Voor 55 tot en met 64-jarigen geldt: ouder (57%), partner (20%) en vriend of kennis (11%).

Tabel 5.3 Mantelzorg, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

geeft of gaf afgelopen jaar mantelzorg		**mantelzorg**
65-plussers		21%
Geslacht:	Man	21%
	Vrouw	22%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	24%
	75 jaar en ouder	18%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	20%
	75 jaar en ouder	21%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	26%
	75 jaar en ouder	16%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	18%
	2 volwassenen, geen kinderen	24%
	Overig	17%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	13%
	Middelbaar	23%
	Hoog	28%
Huishoudensinkomen:	Minima	16%
	Tussen minimum en modaal	21%
	Boven modaal	26%
Etniciteit:	Westers	22%
	Niet-westers*	7%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

In de laatste tabel van dit hoofdstuk (5.4) kijken we naar onbetaald werk en mantelzorg per deelgemeente. In Hillegersberg-Schiebroek, Kralingen-Crooswijk, Pernis en Hoek van Holland wordt aanzienlijk meer onbetaald werk verricht dan in andere deelgemeenten. Mantelzorg wordt meer gegeven in Hillegersberg-Schiebroek, Kralingen-Crooswijk, Prins Alexander en Hoek van Holland.

Tabel 5.4 Onbetaald werk en mantelzorg, 65-plussers naar deelgemeente

	verricht onbetaald werk	**geeft mantelzorg**
Alle 65-plussers	41%	21%
Rotterdam Centrum	33%	14%
Delfshaven	32%	18%
Overschie	39%	18%
Noord	43%	19%
Hillegersberg-Schiebroek	50%	25%
Kralingen-Crooswijk	50%	25%
Feijenoord	35%	18%
IJsselmonde	38%	17%
Pernis*	56%	16%
Prins Alexander	44%	27%
Charlois	35%	18%
Hoogvliet	38%	20%
Hoek van Holland*	53%	24%

** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

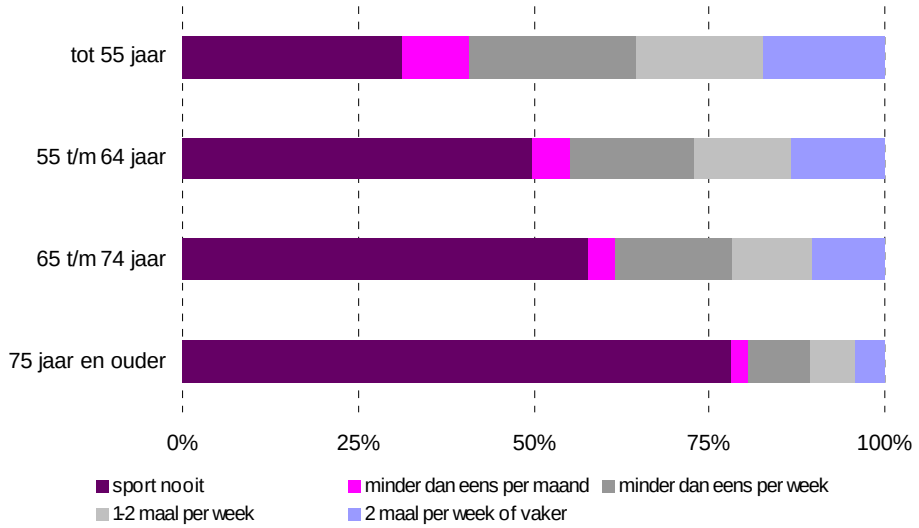
Er is geen duidelijk verschil tussen 65-plussers en anderen als het gaat om de hulp die zij zelf *als mantelzorger* ontvangen van anderen of die zij wensen te ontvangen.

6 Beweging

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag of, en hoe vaak senioren aan sport doen.

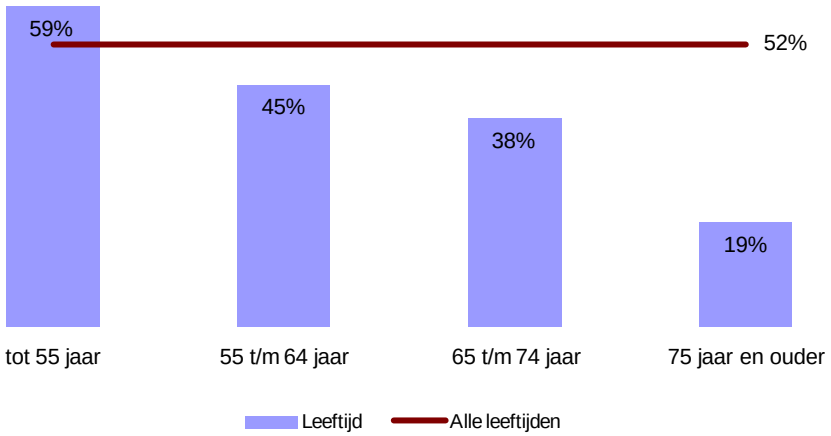
In figuur 6.1 staat hoe vaak men aan sport doet. Met het oplopen van de leeftijd doet men steeds minder aan sport, vooral onder 75-plussers loopt dat sterk terug.

Figuur 6.1 Hoe vaak doet u aan sport?

We beschouwen iemand als ‘sporter’ als hij of zij minstens eens per maand aan sport doet (dus 12 keer of meer per jaar). Dat levert het beeld van figuur 6.2 op.

Figuur 6.2 Percentage dat minstens eens per maand aan sport doet

Bijna 60% van de mensen tot 55 jaar doet minstens eens per maand aan sport. Dat percentage daalt naar 45% onder 55 tot en met 64-jarigen, via 38% onder 65 tot en met 74-jarigen naar 19% onder 75-plussers. Het percentage onder 75-plussers betekent dus een halvering van het aandeel sporters onder 65 tot en met 74-jarigen. In figuur 6.3 laten we zien welke sporten 65-

plussers beoefenen.
65 tot en met 74-jarigen doen voornamelijk aan fitness/conditie, gevolgd door zwemmen, wandelen, fietsen en tennis. 75-plussers doen vooral aan biljarten, fitness, wandelen, gymnastiek en zwemmen. Fitness, wandelen en zwemmen komen dus in de top 5 van beide leeftijdsgroepen voor.[1]

Figuur 6.3 Welke sporten beoefenen 65-plussers, top 5, in procenten van de 65-plussers die minstens eens per maand aan sport doen[2]

In tabel 6.1 staan de resultaten voor de verschillende groepen 65-plussers. Uit de vorige figuur weten we al dat 75-plussers aanzienlijk minder aan sport doen dan de leeftijdscategorie voor hen. Alle achtergrondkenmerken geven verschillen te zien. Mannen sporten vaker dan vrouwen (hoewel het verschil onder 75-plussers niet groot meer is). Gehuwden of samenwonenden sporten vaker dan 65-plussers die alleen of in een ander verband leven. Sportdeelname neemt toe met een hogere opleiding of een hoger inkomen. Tot slot doen niet-westerse 65-plussers minder aan sport dan hun westerse leeftijdsgenoten.

[1] Ter vergelijking: tot 55 jaar fitness, conditie 44%, hardlopen, joggen, trimmen 33%, fitness, kracht 27%, zwemmen 27% en wandelen 19%; 55 tot en met 64 jaar fitness, conditie 36%, wandelsport 34%, zwemsport 30%, wielrennen / mountainbike / toerfietsen 26% en fitness, kracht 11%.

[2] Voor deze gegevens is alleen gebruik gemaakt van de VTO 2009.

Tabel 6.1 Doet minstens eens per maand aan sport, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		doet minstens eens per maand aan sport
65-plussers		30%
Geslacht:	Man	33%
	Vrouw	27%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	38%
	75 jaar en ouder	19%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	42%
	75 jaar en ouder	21%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	35%
	75 jaar en ouder	18%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	24%
	2 volwassenen, geen kinderen	35%
	Overig	27%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	13%
	Middelbaar	33%
	Hoog	49%
Huishoudeninkomen:	Minima	18%
	Tussen minimum en modaal	25%
	Boven modaal	46%
Etniciteit:	Westers	30%
	Niet-westers*	16%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

De laatste tabel (6.2) toont de verschillen in sportdeelname naar de deelgemeente waar 65-plussers wonen.

65-plussers in de deelgemeenten Delfshaven, Noord en Feijenoord doen (aanzienlijk) minder aan sport dan hun leeftijdsgenoten in de overige Rotterdamse deelgemeenten.

Tabel 6.2 Doet minstens eens per maand aan sport, 65-plussers naar deelgemeente

	doet minstens eens per maand aan sport
Alle 65-plussers	30%
Rotterdam Centrum	37%
Delfshaven	20%
Overschie	32%
Noord	19%
Hillegersberg-Schiebroek	38%
Kralingen-Crooswijk	34%
Feijenoord	21%
IJsselmonde	25%
Pernis*	39%
Prins Alexander	36%
Charlois	26%
Hoogvliet	30%
Hoek van Holland*	40%

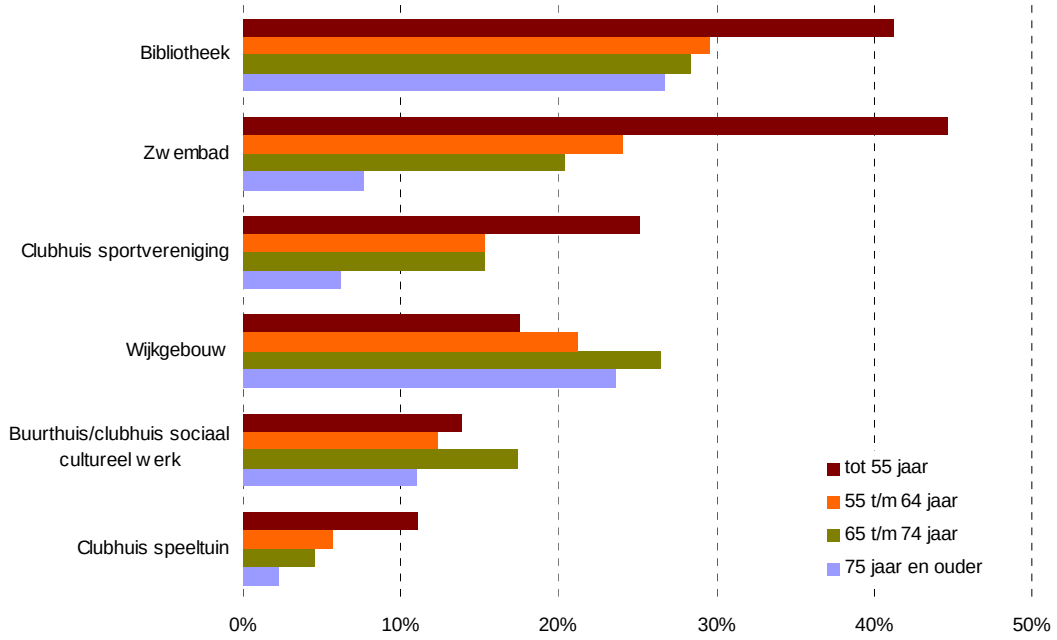
** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

7 Bezoek buurtvoorzieningen

Dit hoofdstuk laat zien hoeveel respondenten een van de volgende wijk- of buurtvoorzieningen hebben bezocht: wijkgebouw, buurthuis/clubhuis sociaal cultureel werk, clubhuis sportvereniging, clubhuis speeltuin, bibliotheek, zwembad. Eerst kijken we naar elke afzonderlijke voorziening, vervolgens naar het bezoek aan al deze voorzieningen samen.

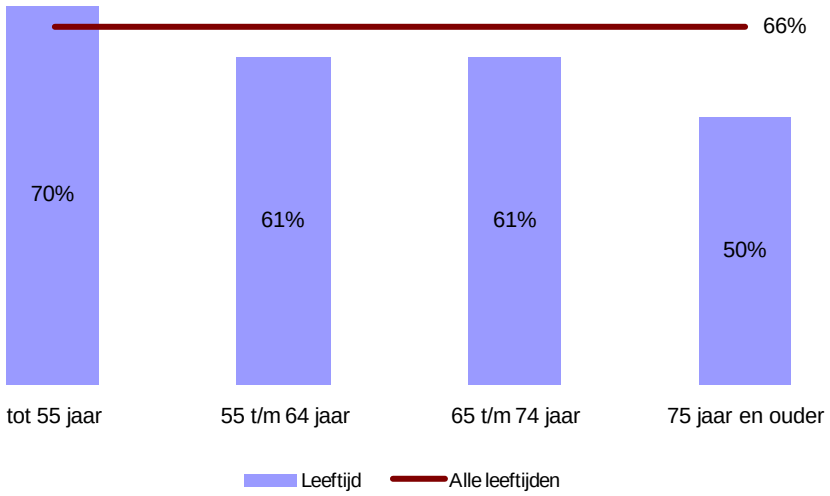
In figuur 7.1 staan de buurtvoorzieningen gerangschikt naar het bezoekpercentage over alle leeftijden. De bovenste drie voorzieningen (bibliotheek, zwembad, clubhuis sportvereniging) laten een daling zien van het bezoekpercentage met het toenemen van de leeftijd. Met uitzondering van het bezoek aan het wijkgebouw, zijn mensen tot 55 vaker te vinden in de buurtvoorzieningen. Bibliotheekbezoek laat tussen de 55+ groepen vrijwel geen verschil zien; bezoek aan het zwembad, het clubhuis van een sportvereniging en (in mindere mate) het clubhuis van een speeltuin, laat een grote daling zien voor 75-plussers ten opzichte van de twee leeftijdsgroepen voor hen.
Het wijkgebouw wordt vooral bezocht door 55-plussers en dan met name door 65-plussers. Het buurthuis voor sociaal cultureel werk wordt vooral door 65 tot en met 74-jarigen bezocht.

Figuur 7.1 Percentage dat een wijk- of buurtvoorziening bezoekt

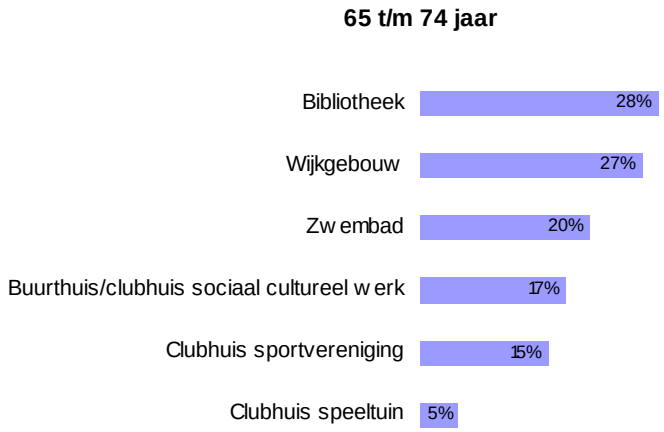
In figuur 7.2 is het bezoek aan alle voorzieningen bij elkaar genomen, afgezet tegen de leeftijdsgroepen. Wat opvalt is dat 55 tot en met 64-jarigen en de 65 tot en met 74-jarigen geen verschil laten zien. De helft van de 75-plussers brengt nog een bezoek aan één of meer buurtvoorzieningen.

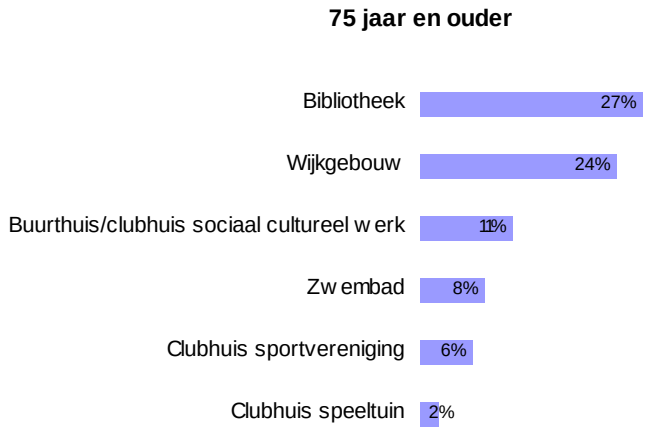
Figuur 7.2 Percentage dat een wijk- of buurtvoorziening bezoekt?

Voor de groep 65-plussers zijn we nagegaan welke buurtvoorziening het meest bezocht wordt. De twee meest bezochte voorzieningen zijn voor beide 65+ groepen hetzelfde: bibliotheek respectievelijk wijkgebouw. Bezoek aan het zwembad komt bij 65 tot en met 74-jarigen op plaats drie, terwijl bij 75-plussers het bezoek aan een buurthuis voor sociaal cultureel werk op de derde plaats komt.

Figuur 7.3 Welke voorzieningen bezoeken 65-plussers het meest?

Eventuele verschillen tussen onderscheiden groepen 65-plussers komen in tabel 7.1 aan bod. Voor het bezoek aan buurtvoorzieningen geldt nagenoeg hetzelfde beeld als voor sportdeelname, verrichten van onbetaald werk en geven van mantelzorg. Mannen bezoeken vaker dan vrouwen buurtvoorzieningen (ook als je het onderscheid naar leeftijdsgroep maakt). 65-plussers die met een partner een huishouden vormen bezoeken deze voorzieningen ook vaker dan 65-plussers die alleen of op een andere manier wonen. Naarmate 65-plussers hoger zijn opgeleid, of over meer inkomen beschikken zijn ze ook actievere bezoekers. Alleen het onderscheid westers – niet-westers geeft geen significant verschil te zien.

Tabel 7.1 Bezoek aan wijk- of buurtvoorzieningen, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		bezoek wijk- en buurtvoorzieningen
65-plussers		56%
Geslacht:	Man	59%
	Vrouw	53%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	61%
	75 jaar en ouder	50%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	63%
	75 jaar en ouder	53%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	59%
	75 jaar en ouder	47%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	50%
	2 volwassenen, geen kinderen	61%
	Overig	51%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	43%
	Middelbaar	61%
	Hoog	69%
Huishoudensinkomen:	Minima	47%
	Tussen minimum en modaal	57%
	Boven modaal	67%
Etniciteit:	Westers	56%
	Niet-westers*	52%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

De laatste tabel (7.2) van dit hoofdstuk kijkt naar de eventuele verschillen tussen deelgemeenten.

Tabel 7.2 Bezoek aan wijk- of buurtvoorzieningen, 65-plussers naar deelgemeente

	Bezoek aan wijk- en buurtvoorzieningen*
Alle 65-plussers	56%
Rotterdam Centrum	57%
Delfshaven	50%
Overschie	60%
Noord	48%
Hillegersberg-Schiebroek	52%
Kralingen-Crooswijk	55%
Feijenoord	56%
IJsselmonde	50%
Pernis**	53%
Prins Alexander	61%
Charlois	57%
Hoogvliet	61%
Hoek van Holland**	70%

** Bezoek aan één of meerdere van de volgende voorzieningen: wijkgebouw, buurthuis/club, clubhuis sportvereniging, clubhuis speeltuin, bibliotheek, zwembad*

*** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

In vier deelgemeenten worden buurtvoorzieningen veel bezocht: Overschie, Prins Alexander, Hoogvliet en (met name) Hoek van Holland. Noord kent het laagste percentage 65-plussers dat buurtvoorzieningen bezoekt (48%).

8 Openluchtrecreatie

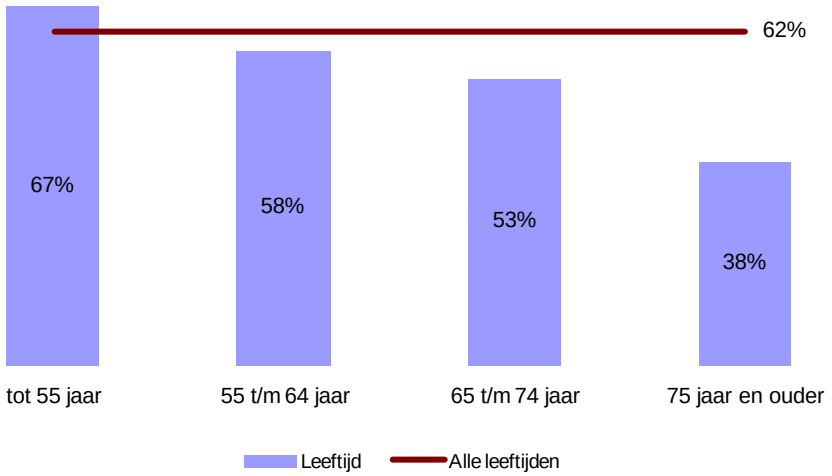
Dit hoofdstuk behandelt een tweetal manieren om in de open lucht te recreëren. In de eerste paragraaf kijken we naar het bezoek aan buurtparken en pleinen. Paragraaf twee gaat over het maken van tochtjes.

8.1 Openluchtrecreatie in de buurt

Hoe wordt een aantal voorzieningen in de buurt – park, plein, kinderboerderij en speeltuin – bezocht? Figuur 8.1 toont de resultaten voor de onderscheiden leeftijdsgroepen.

We zien een geleidelijke afname van recreatie in de buurt met het stijgen van de leeftijd. De 55 tot en met 64-jarigen en 65 tot en met 74-jarigen zitten dicht bij elkaar (58 respectievelijk 54%). 75-plussers recreëren minder in de buurt: zij laten een forse daling zien ten opzichte van de twee leeftijdsgroepen voor hen. 38% van de 75-plussers gaat er in de buurt op uit.

Figuur 8.1 Percentage dat in de buurt recreëert

Of er verschillen zijn tussen onderscheiden groepen 65-plussers zien we in tabel 8.1. 75-plussers recreëren minder in de buurt dan 65 tot en met 74-jarigen. Tussen mannen en vrouwen is er alleen verschil onder 75-plussers: na het 75ste levensjaar recreëren mannen vaker dan vrouwen in de buurt.
Zoals we al eerder zagen zijn ouderen die nog gehuwd zijn of samenwonen actiever dan senioren die alleen of in een ander verband wonen. Ook al eerder geconstateerd is dat hoger opgeleiden en 65-plussers die over meer inkomen beschikken actiever zijn, in dit geval dus vaker recreëren in de buurt, dan leeftijdsgenoten die minder hoog zijn opgeleid of minder inkomen hebben.

Tabel 8.1 Recreëren in de buurt, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

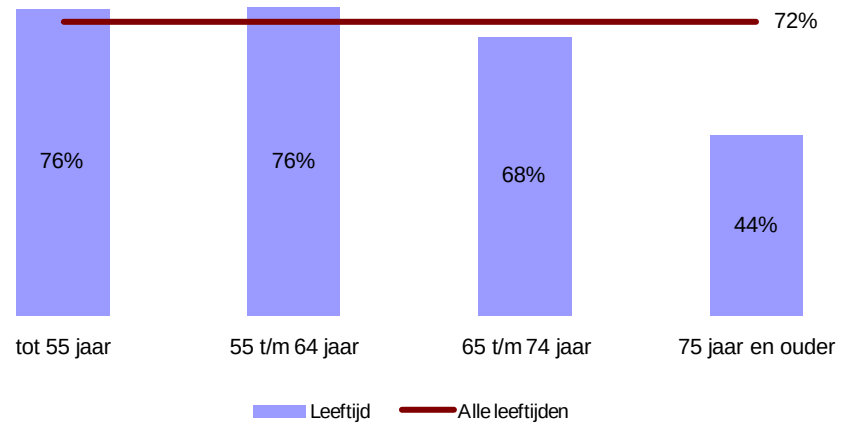
		recreëren in de buurt
65-plussers		46%
Geslacht:	Man	48%
	Vrouw	45%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	53%
	75 jaar en ouder	38%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	53%
	75 jaar en ouder	41%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	53%
	75 jaar en ouder	35%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	41%
	2 volwassenen, geen kinderen	52%
	Overig	39%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	34%
	Middelbaar	49%
	Hoog	72%
Huishoudensinkomen:	Minima	38%
	Tussen minimum en modaal	46%
	Boven modaal	57%
Etniciteit:	Westers	46%
	Niet-westers*	46%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

8.2 Tochtjes maken

Respondenten is gevraagd of zij in de afgelopen 12 maanden tochtjes voor hun plezier hebben gemaakt: een wandeltocht, fietstocht of auto-/motortocht. De resultaten staan in figuur 8.2.

Figuur 8.2 Percentage dat tochtjes heeft gemaakt

Opnieuw valt op dat 75-plussers sterk afwijken van de 55 tot 75-jarigen. De 55 tot 75-jarigen lijken wat het maken van tochtjes betreft meer op mensen tot 55 jaar dan op 75-plussers. Tussen 55 tot en met 64-jarigen en 65 tot en met 74-jarigen zit een klein verval. Dit hebben we ook in eerdere hoofdstukken kunnen constateren.
In tabel 8.2 zien we de verschillen binnen de groep 65-plussers. Belangrijkste verschil zit

tussen de leeftijdsgroepen. 75-plussers maken aanzienlijk minder tochtjes dan de leeftijdsgroep voor hen. Mannen maken meer tochtjes dan vrouwen, gehuwde of samenwonende 65-plussers gaan er vaker op uit dan alleen wonende of in een ander verband levende 65-plussers. Net als bij recreëren in de buurt gaan hogere opleiding en meer inkomen gepaard met actiever zijn, in dit geval het maken van tochtjes. Belangrijk verschil met het recreëren in de buurt is dat er bij het maken van tochtjes wel verschil zit tussen 65-plussers van westerse en niet-westerse afkomst. Dat is vooral het gevolg van het aanzienlijk minder maken van fietstochten of toeren met de auto/motor door niet-westerse 65-plussers.

Tabel 8.2 Tochtjes maken, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		tochtjes maken
65-plussers		57%
Geslacht:	Man	66%
	Vrouw	50%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	68%
	75 jaar en ouder	44%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	76%
	75 jaar en ouder	53%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	61%
	75 jaar en ouder	38%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	43%
	2 volwassenen, geen kinderen	70%
	Overig	53%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	41%
	Middelbaar	63%
	Hoog	83%
Huishoudeninkomen:	Minima	45%
	Tussen minimum en modaal	54%
	Boven modaal	79%
Etniciteit:	Westers	58%
	Niet-westers*	45%

** Heel weinig respondenten onder 65-plussers*

Net als in de vorige hoofdstukken is de laatste tabel (8.3) gewijd aan verschillen tussen deelgemeenten, in dit geval wat het recreëren in de buurt en het ondernemen van tochtjes betreft.

In deelgemeente Feijenoord recreëren 65-plussers aanzienlijk minder vaak in de buurt in vergelijking met de rest van Rotterdam. Bovengemiddeld recreëren 65-plussers in Hillegersberg-Schiebroek en (vooral) Pernis.
Wat het maken van tochtjes betreft scoren Rotterdam Centrum en (wederom) Feijenoord het laagst en zijn het vooral 65-plussers in (opnieuw) Pernis en Hoek van Holland die meer tochtjes ondernemen dan in andere deelgemeenten.

Tabel 8.3 Recreëren in de buurt, maken van tochtjes, 65-plussers naar deelgemeente

	recreëren in de buurt*	tochtjes maken**
Alle 65-plussers	46%	57%
Rotterdam Centrum	47%	47%
Delfshaven	41%	59%
Overschie	48%	62%
Noord	44%	50%
Hillegersberg-Schiebroek	61%	62%
Kralingen-Crooswijk	43%	60%
Feijenoord	35%	49%
IJsselmonde	41%	56%
Pernis***	73%	79%
Prins Alexander	51%	59%
Charlois	46%	53%
Hoogvliet	44%	63%
Hoek van Holland***	47%	69%

** Het gaat hier om: plein in de buurt, speelveld in de buurt, park in de buurt, speeltuin in de buurt, kinderboerderij*

*** Het gaat om wandeltochten, fietstochten of toeren met auto/motor*

*** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

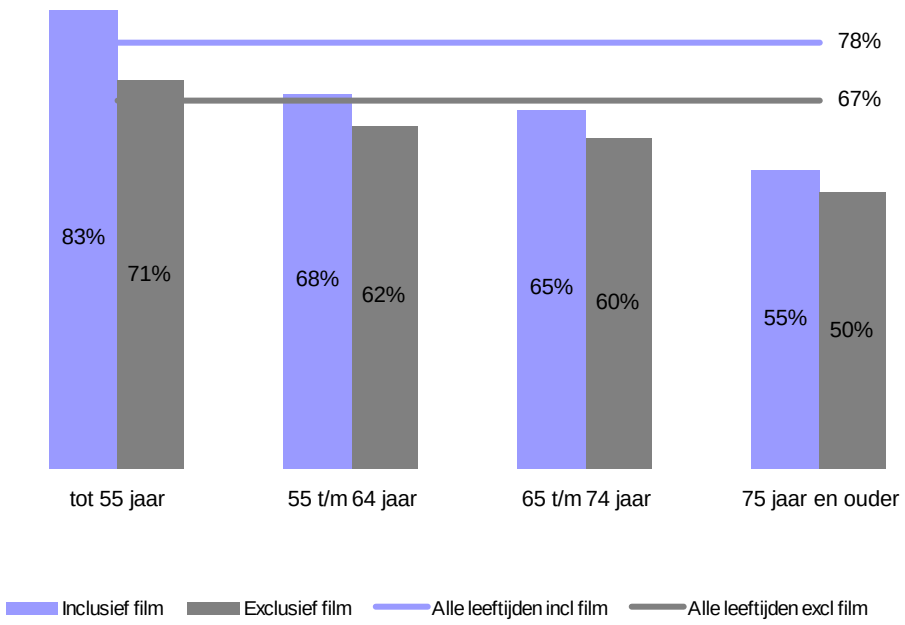
9 Bezoek culturele voorzieningen

Dit hoofdstuk laat zien hoeveel 65-plussers een bezoek aan een theateruitvoering, concert, bioscoop of museum hebben gebracht. Ook komt aan de orde hoeveel 65-plussers zelf creatieve of kunstzinnige activiteiten hebben ondernomen.

9.1 Bezoek aan culturele voorzieningen

Aan respondenten is een aantal culturele voorstellingen[1] voorgelegd met de vraag of ze in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek een van deze voorstellingen hebben bezocht. Figuur 9.1 toont de resultaten.

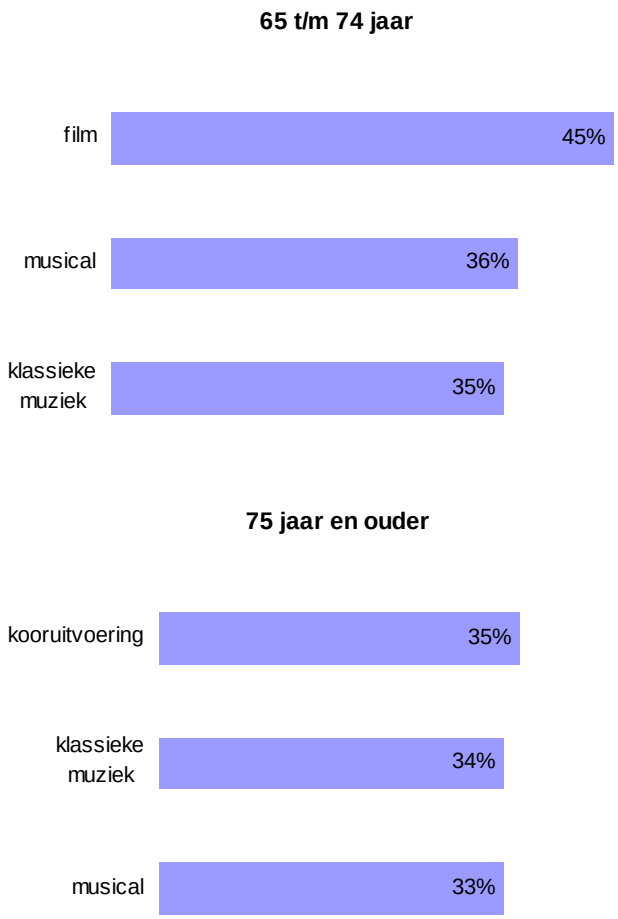
Figuur 9.1 Percentage dat culturele voorzieningen bezoekt, inclusief en exclusief filmbezoek

Met het klimmen der jaren neemt het bezoek aan culturele voorstellingen af, waarbij echter het verschil tussen 55-64-jarigen en 65-74-jarigen niet groot is. Toch bezoekt (meer dan) de helft van de 75-plussers een of meerdere culturele voorstellingen: 55% inclusief film en 50% exclusief film. In figuur 9.2 is te zien welke voorzieningen 65-plussers het meest bezoeken.

[1] Het gaat hier om: ballet, brassband, harmonie, cabaret, cultureel festival, dance, debat, film, hiphop, jazz, klassieke muziek, koor, lezing, literaire bijeenkomst, musical, opera, pop, reggae, soul, toneel, wereldmuziek.

Figuur 9.2 Welke voorzieningen bezoekt men het meest, top 3, 65-plussers

65 tot en met 74-jarigen bezoeken het meest een film, gevolgd door musical en klassieke muziek. Ongeveer even grote groepen 75-plussers bezoeken een kooruitvoering, klassieke muziek en een musical. Staat bij alle andere leeftijdsgroepen film op één, bij 75-plussers komt film op de vierde plaats.[2]

Tabel 9.1 laat de verschillen tussen onderscheiden groepen 65-plussers zien. Elk achtergrondkenmerk geeft verschillen te zien (zowel inclusief als exclusief filmbezoek). Vrouwen zijn actievere bezoekers van culturele voorstellingen dan mannen (waarbij het verschil onder 75-plussers groter is). Alleenwonenden en gehuwde of samenwonende 65-plussers bezoeken vaker een culturele voorstelling dan senioren die in een ander verband leven. Een hogere opleiding of een hoger inkomen gaat gepaard met meer cultureel bezoek (onder hoog opgeleide 65-plussers bezoekt 86% een culturele voorstelling). Westerse 65-plussers, tenslotte, bezoeken vaker een voorstelling dan niet-westerse leeftijdsgenoten.

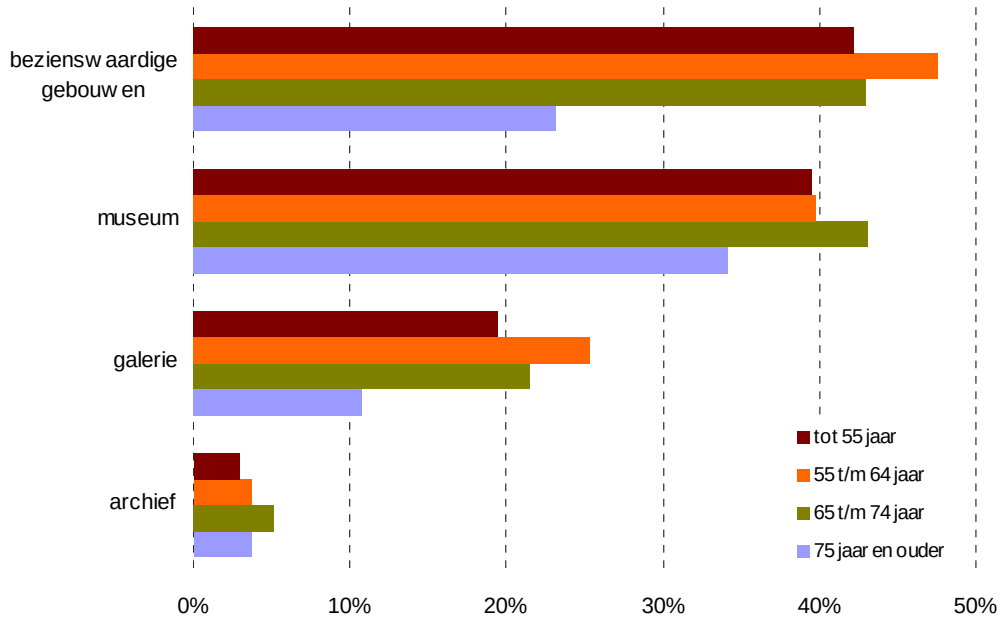
[2] Ter vergelijking ziet de top 3 van mensen tot 55 jaar en 55 tot en met 64-jaar er anders uit. Tot 55 jaar is de top 3: film (82%), cultureel festival (46%) en pop/rock concert (32%). Top 3 van 55 tot en met 64-jarigen: film (55%), musical (34%) en cultureel festival (32%).

Tabel 9.1 Bezoek culturele voorstellingen inclusief en exclusief filmbezoek, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		Inclusief film	Exclusief film
65-plussers		61%	56%
Geslacht:	Man	58%	52%
	Vrouw	63%	60%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	65%	60%
	75 jaar en ouder	55%	50%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	63%	57%
	75 jaar en ouder	50%	44%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	68%	63%
	75 jaar en ouder	58%	55%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	61%	56%
	2 volwassenen, geen kinderen	62%	58%
	Overig	48%	34%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	37%	31%
	Middelbaar	64%	58%
	Hoog	86%	86%
Huishoudensinkomen:	Minima	46%	40%
	Tussen minimum en modaal	58%	53%
	Boven modaal	74%	70%
Etniciteit:	Westers	62%	58%
	Niet-westers*	39%	34%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

Figuur 9.3 Percentage dat museum, galerie, archief of bezienswaardig gebouw heeft bezocht

Figuur 9.3 laat zien hoe vaak men naar een museum, een galerie of een archief is geweest, of bezienswaardige gebouwen (zoals kastelen, kerken, monumenten) heeft bezocht.

Het bezoeken van bezienswaardige gebouwen, musea of galeries laat een vergelijkbaar beeld zien: ten opzichte van de overige leeftijdsgroepen bezoeken 75-plussers aanzienlijk minder vaak een van deze instellingen of plekken. De groep tussen 55 en 75 jaar is het actiefst, meer nog dan de mensen tot 55 jaar.

In tabel 9.2 komen de verschillen binnen de groep 65-plussers aan de orde. Binnen de 65-plussers zijn de 75-plussers veel minder actief in het bezoeken van cultureel erfgoed. Gehuwde of samenwonende 65-plussers gaan vaker naar een museum, archief of een bezienswaardig gebouw dan ouderen die in een ander huishouden leven. Hoe hoger de opleiding of het inkomen, hoe vaker 65-plussers cultureel erfgoed bezoeken. Ouderen van westerse afkomst zijn (veel) actiever in het bezoek aan culturele instellingen of plekken dan niet-westerse leeftijdsgenoten.

Tabel 9.2 Bezoek museum, galerie, archief of bezienswaardig gebouw, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

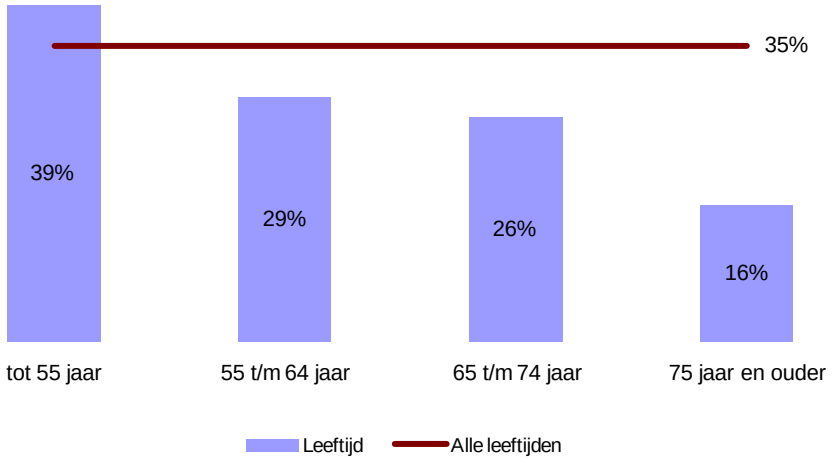
		Museum	Galerie	Archief	Beziens waardige gebouwen
65-plussers		39%	17%	4%	34%
Geslacht:	Man	40%	18%	6%	36%
	Vrouw	38%	16%	4%	33%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	43%	21%	5%	43%
	75 jaar en ouder	34%	11%	4%	23%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	44%	22%	5%	44%
	75 jaar en ouder	35%	12%	6%	25%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	42%	21%	5%	42%
	75 jaar en ouder	33%	10%	2%	22%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	36%	14%	3%	27%
	2 volwassenen, geen kinderen	43%	20%	5%	41%
	Overig	20%	6%	5%	22%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	12%	3%	2%	13%
	Middelbaar	41%	16%	4%	36%
	Hoog	79%	44%	10%	64%
Huishoudensinkomen:	Minima	19%	6%	3%	20%
	Tussen minimum en modaal	32%	11%	3%	28%
	Boven modaal	61%	30%	8%	51%
Etniciteit:	Westers	41%	18%	5%	36%
	Niet-westers*	9%	3%	1%	15%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

9.2 Zelf kunstzinnig actief zijn

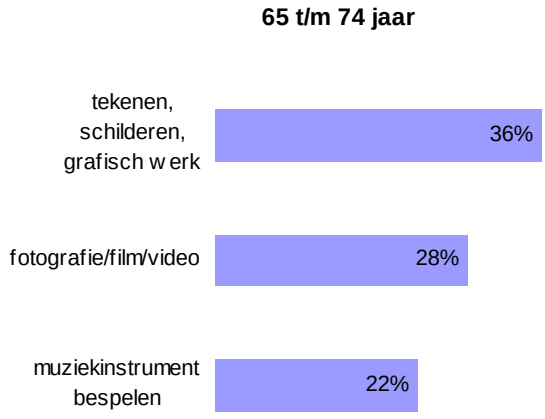
Respondenten is gevraagd aan te geven welke creatieve of kunstzinnige activiteiten zij hebben ondernomen in hun vrije tijd (dus buiten werk- of schooltijd).
55 tot en met 74-jarigen zijn vaker kunstzinnig actief dan 75-plussers, zoals figuur 9.4 toont. Een beeld dat we al eerder hebben gezien komt naar voren: binnen de groep 65-plussers lijken de 65 tot en met 74-jarigen meer op de leeftijdsgroep vóór hen (de 55 tot en met 64-jarigen) dan op de groep ná hen (de 75-plussers).

Figuur 9.4 Percentage dat zelf kunstzinnig actief is

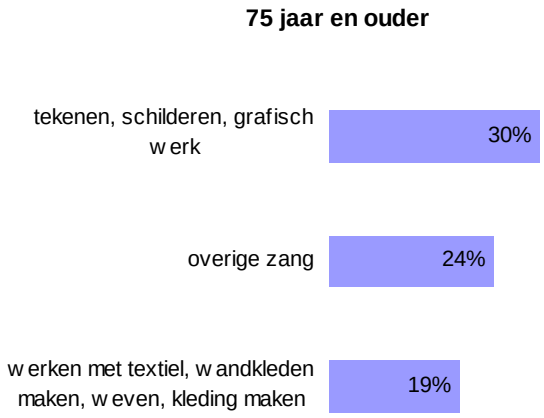

In figuur 9.5 is te zien welke kunstzinnige activiteiten 65-plussers het meest ondernemen. De 65 tot en met 74-jarigen zijn vooral actief met tekenen, schilderen of grafisch werk, gevolgd door fotografie, film of video en het bespelen van een muziekinstrument. 75-plussers richten zich in eerste instantie ook op tekenen, schilderen of grafisch werk, maar verder doen ze andere kunstzinnige dingen: zingen en het werken met textiel. Vergelijking met de leeftijdsgroepen tot 55 jaar en 55 tot en met 64 jaar, laat nogmaals het verschil zien tussen enerzijds 75-plussers en anderzijds de overige leeftijdsgroepen. De top 3 van de groepen tot 75 jaar zijn vrijwel identiek.[3]

Figuur 9.5 Welke kunstzinnige activiteiten ondernemen 65-plussers het meest, top 3, in procenten van de 65-plussers die kunstzinnig actief zijn

[3] Top 3 tot 55 jaar: tekenen, schilderen of grafisch werk (40%), fotografie, film of video (31%) en bespelen van een muziekinstrument (31%). Top 3 55-64 jaar: tekenen, schilderen of grafisch werk (35%), fotografie, film of video (35%) en bespelen van een muziekinstrument (18%).

De resultaten van de achtergrondanalyses voor 65-plussers staan in tabel 9.3. Het verschil tussen de beide leeftijdsgroepen hebben we in figuur 9.4 al gezien. Mannen zijn kunstzinnig actiever dan vrouwen (hoewel het verschil onder 75-plussers minder groot is). Verder geldt hetzelfde als wat voor het bezoek aan culturele voorstellingen en cultureel erfgoed opgaat: gehuwde of samenwonende 65-plussers zijn actiever dan 65-plussers in andere samenlevingsvormen; hoger opgeleiden of mensen met een hoger inkomen doen meer aan kunstzinnige activiteiten dan minder hoog opgeleiden respectievelijk 65-plussers met een minder hoog inkomen; westerse 65-plussers zijn kunstzinnig actiever dan niet-westerse leeftijdsgenoten.

Tabel 9.3 Zelf kunstzinnig actief, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		Kunstzinnig actief
65-plussers		22%
Geslacht:	Man	25%
	Vrouw	19%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	26%
	75 jaar en ouder	16%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	30%
	75 jaar en ouder	18%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	23%
	75 jaar en ouder	14%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	18%
	2 volwassenen, geen kinderen	25%
	Overig	16%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	12%
	Middelbaar	22%
	Hoog	45%
Huishoudensinkomen:	Minima	14%
	Tussen minimum en modaal	18%
	Boven modaal	32%
Etniciteit:	Westers	22%
	Niet-westers*	14%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

Tot slot van dit hoofdstuk tonen we de verschillen per deelgemeente van het bezoek aan culturele voorstellingen of cultureel erfgoed en zelf kunstzinnig actief zijn.

Tabel 9.4 Bezoek aan culturele voorstellingen, museum, galerie, archief of bezienswaardige gebouwen, zelf kunstzinnig actief, 65-plussers naar deelgemeente

	Bezoek culturele voorstellingen		*Bezoek museum, galerie, archief of bezienswaardige gebouwen*				
	Inclusief film	Exclusief film	museum	galerie	archief	bezienswaardige gebouwen	Zelf kunstzinnig actief
Alle 65-plussers	61%	56%	39%	17%	4%	34%	22%
Rotterdam Centrum	62%	61%	57%	28%	6%	41%	23%
Delfshaven	52%	44%	30%	12%	3%	29%	23%
Overschie	61%	57%	39%	14%	1%	30%	20%
Noord	62%	56%	38%	23%	4%	35%	27%
Hillegersberg-Schiebroek	68%	66%	49%	22%	5%	40%	23%
Kralingen-Crooswijk	65%	62%	47%	25%	7%	36%	27%
Feijenoord	47%	40%	29%	11%	2%	25%	18%
IJsselmonde	57%	51%	32%	14%	5%	34%	20%
Pernis*	55%	53%	22%	8%	16%	42%	20%
Prins Alexander	72%	67%	48%	21%	4%	34%	24%
Charlois	52%	48%	31%	7%	3%	34%	11%
Hoogvliet	57%	52%	34%	14%	7%	39%	24%
Hoek van Holland*	63%	61%	37%	12%	3%	37%	19%

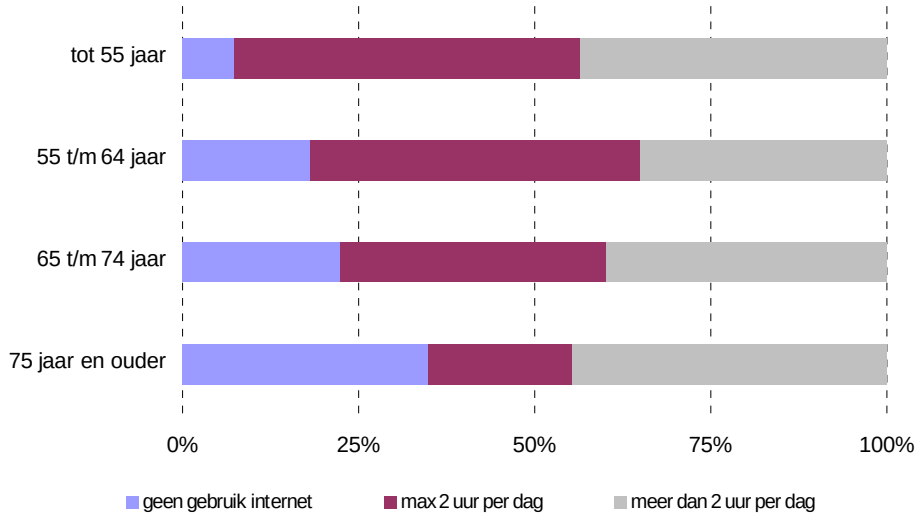
** Resultaten voor Pernis en Hoek van Holland dienen als indicatief te worden beschouwd, vanwege het geringe aantal respondenten (minder dan 50)*

De 65-plussers in Prins Alexander en Hillegersberg-Schiebroek bezoeken vaker culturele voorstellingen (inclusief of exclusief film) dan leeftijdsgenoten uit andere deelgemeenten. In Delfshaven, (vooral) Feijenoord en Charlois bezoeken 65-plussers het minst vaak een culturele voorstelling. Oudere bewoners uit Feijenoord en Pernis gaan het minst vaak naar een museum, 65-plussers uit Rotterdam Centrum het vaakst. Galerieën worden het minst vaak bezocht door oudere inwoners uit Charlois en Pernis, het vaakst door 65-plussers uit (opnieuw) Rotterdam Centrum. Bewoners van boven de 65 jaar uit deelgemeente Feijenoord bezichtigen relatief het minst vaak bezienswaardige gebouwen, hun leeftijdsgenoten uit Rotterdam Centrum, Hillegersberg-Schiebroek en Pernis doen dat vaker dan gemiddeld.
Tot slot zijn 65-plussers in Charlois het minst kunstzinnig actief (de helft minder dan gemiddeld over alle deelgemeenten) en in Noord en Kralingen-Crooswijk zijn de 65-plussers bovengemiddeld kunstzinnig actief.

10 Het gebruik van internet

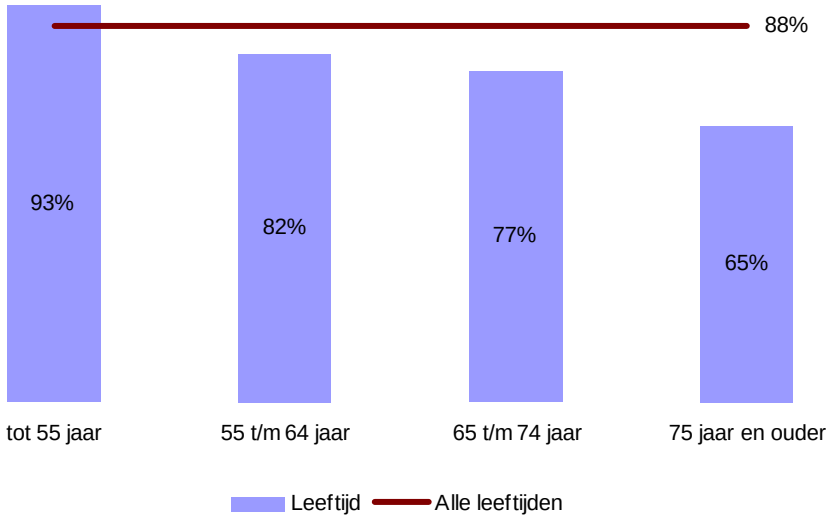
Het laatste hoofdstuk gaat over het gebruik van internet. Eerst maken we onderscheid naar geen gebruik, maximaal twee uur gebruik en meer dan 2 uur gebruik van internet per dag. Vervolgens kijken we alleen naar het gebruik van internet, eerst onder alle leeftijden en daarna alleen onder 65-plussers, uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Tot slot kijken we naar het internetgebruik van 65-plussers per deelgemeente.

Figuur 10.1 Gebruik internet

Opvallend is dat de 75-jarigen die gebruik maken van internet (en dat zijn er vergeleken met de jongere leeftijdsgroepen aanzienlijk minder), dat vooral gemiddeld meer dan 2 uur per dag doen. Figuur 10.2 toont het gebruik van internet per leeftijdsgroep.

Figuur 10.2 Percentage dat gebruik maakt van internet

Het internetgebruik wordt minder naarmate men ouder is. Bijna twee derde van de 75-plussers maakt gebruik van internet. Het verschil tussen 55-64-jarigen (82%) en 65-74-jarigen (77%) is minder groot als het verschil tussen 65-74-jarigen en 75-plussers (65%). In tabel 10.1 staan de verschillen tussen groepen 65-plussers.

Tabel 10.1 Gebruik van internet, 65-plussers naar achtergrondkenmerken

		gebruik internet
65-plussers		72%
Geslacht:	Man	76%
	Vrouw	69%
Leeftijd:	65 t/m 74 jaar	77%
	75 jaar en ouder	65%
Mannen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	81%
	75 jaar en ouder	68%
Vrouwen naar leeftijd:	65 t/m 74 jaar	74%
	75 jaar en ouder	62%
Huishoudensamenstelling:	Alleenwonend	69%
	2 volwassenen, geen kinderen	75%
	Overig	60%
Hoogst voltooide opleiding:	Laag	63%
	Middelbaar	72%
	Hoog	82%
Huishoudensinkomen:	Minima	64%
	Tussen minimum en modaal	67%
	Boven modaal	79%
Etniciteit:	Westers	74%
	Niet-westers*	48%

** Weinig respondenten onder 65-plussers*

Mannen maken vaker dan vrouwen gebruik van internet, 65-plussers die alleen wonen of gehuwd/samenwonen zitten meer op internet dan ouderen die op een andere manier een huishouden vormen. Hoe hoger de opleiding, hoe meer internetgebruik. 65-plussers met een bovenmodaal inkomen zijn actiever met internet dan ouderen met een inkomen tot modaal. Nog niet de helft van de niet-westerse 65-plussers maakt gebruik van internet in vergelijking met bijna drie kwart onder westerse 65-plussers.

In de laatste tabel (10.2) van dit rapport tonen we het internetgebruik van 65-plussers per deelgemeente. Hoewel er verschillen zijn tussen deelgemeenten onderling (Delfshaven 65%, Kralingen-Crooswijk, Prins Alexander en Hoogvliet (ieder 76%), is geen enkel verschil tussen deelgemeenten en het gemiddelde over Rotterdam (72%) significant.

Tabel 10.2 Gebruik internet, 65-plussers naar deelgemeente

	gebruik internet
Alle 65-plussers	72%
Stadscentrum	72%
Delfshaven	65%
Overschie	68%
Noord	70%
Hillegersberg-Schiebroek	70%
Kralingen-Crooswijk	76%
Feijenoord	74%
IJsselmonde	69%
Pernis	72%
Prins Alexander	76%
Charlois	69%
Hoogvliet	76%
Hoek van Holland	75%

Bijlagen

BIJLAGE I: DE BETEKENIS VAN DE PERCENTAGES; SIGNIFICANTIE

I.1 Percentages

In de tabellen in dit rapport staan de uitkomsten in percentagevorm weergegeven. Dit is gedaan omdat percentages gemakkelijker te vergelijken zijn dan aantallen, dat is met name het geval wanneer het totale aantal respondenten van twee te vergelijken groepen verschilt, bijvoorbeeld bij de vergelijking van leeftijdsgroepen.

Metingen via een steekproef leveren een schatting van de werkelijkheid. Het toevalskarakter van de steekproef heeft als consequentie, dat schatting en werkelijke waarde ten gevolge van het toeval kunnen afwijken. (*Daarnaast* zijn ook afwijkingen mogelijk ten gevolge van andere zaken dan het toeval, zoals onder- en oververtegenwoordigingen van bepaalde categorieën respondenten, bijvoorbeeld door selectieve non-respons, zie hierover bijlage II.) De mogelijke afwijkingen ten gevolge van het toeval kunnen worden uitgedrukt in betrouwbaarheidsmarges. Gangbaar is een uitdrukking in 95%-betrouwbaarheidsmarges.

De 95%-betrouwbaarheidsmarge geeft aan hoe groot het verschil tussen de geschatte waarde en de werkelijke waarde *zou kunnen* zijn ten gevolge van het toeval. De betekenis van zo'n marge is dat, indien de steekproef en de meting vele malen zouden worden herhaald, de werkelijke waarde zich in 95 van de 100 gevallen binnen de betrouwbaarheidsmarge zal bevinden.

Een betrouwbaarheidsmarge (dus: de onnauwkeurigheid) is kleiner naarmate de steekproef groter is, maar verschilt ook met het gemeten percentage: percentages van rond de 50 procent hebben de grootste onnauwkeurigheid. Hoe verder het percentage van de 50 procent af zit, des te kleiner is de onnauwkeurigheid.

De volgende tabel geeft voor in steekproeven of delen daarvan gemeten percentages de betrouwbaarheidsmarges voor een meting van 50 procent (dus voor het ongunstigste geval), en ter illustratie ook voor een meting van 10 procent en van 90 procent.

Figuur I.1: De 95%-betrouwbaarheidsmarges van gemeten percentages.

Bij een aantal respondenten van:	moet een meting van **10%** worden opgevat als:	moet een meting van **50%** worden opgevat als:	moet een meting van **90%** worden opgevat als:
100	tussen 4 en 16 %	tussen 40 en 60 %	tussen 84 en 96 %
500	tussen 7 en 13 %	tussen 46 en 54 %	tussen 87 en 93 %
1.000	tussen 8 en 12 %	tussen 47 en 53 %	tussen 88 en 92 %
2.294 (*65+ in VTO 07 +09*)	tussen 9 en 11 %	tussen 48 en 52 %	tussen 89 en 91 %
4.522 (*VTO 2009 totaal*)	tussen 9 en 11 %	tussen 49 en 51 %	tussen 89 en 91 %

Een leesvoorbeeld: als in dit rapport staat dat 10 procent van de 65-plussers iets vindt, moet dit gelezen worden als een uitkomst die in de werkelijkheid ligt tussen de 9 en de 11 procent[1].

I.3 Vergelijkingen

Ook bij de vergelijking van percentages of verdelingen (bijvoorbeeld: tussen mannen en vrouwen, of tussen de laatste en de voorgaande VTO) is het mogelijk dat een gemeten verschil wordt veroorzaakt door het toeval. Het gemeten verschil wordt in dat geval 'niet significant' genoemd. Om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten percentages significant is, bestaat een wiskundige techniek: de zogeheten t-toets. De uitkomsten van zo'n toets zijn niet eenvoudig weer te geven zoals met betrouwbaarheidsmarges is gedaan in de voorgaande tabel. Wel kan gesteld worden, dat de grens tussen 'significant' en 'niet-significant' wat kleiner is dan het totaal van de beide betrouwbaarheidsmarges. Een voorbeeld: iets is niet aantoonbaar toegenomen als het in de VTO 2009 50 procent was en in de VTO 2009 51 procent. Een stijging van 5 procent naar 6 procent is overigens wel weer significant. (Bij deze gemeten waarden zijn de marges wat kleiner.)

De boodschap is dan ook dat verschillen of afwijkingen van rond de 1 procent niet als verschillen mogen worden beschouwd, maar evengoed door het toeval kunnen zijn veroorzaakt. De lezer hoeft zich over dit soort zaken echter niet druk te maken, want in de tekst van dit rapport is hiermee rekening gehouden. Als een verschil niet significant is, is het niet genoemd en als een verschil genoemd is, is het significant.

I.4 Gemiddelden

Ook om te bepalen of het verschil tussen twee gemeten gemiddelden (bijvoorbeeld het verschil tussen twee rapportcijfers) significant is of slechts veroorzaakt is door het toeval kan een t-toets worden verricht. Hoewel ook hier het precieze resultaat van geval tot geval verschilt, en met name ook afhangt van de gemeten waarden en de spreiding rond de gemiddelden, geldt in de praktijk in het algemeen, dat verschillen in rapportcijfers van 0,2 en hoger significant zijn. Bij een meting over een *deel* van de steekproef –bijvoorbeeld over alleen de mannen in de VTO 2007– ligt deze grens hoger.

Ook hier is in de tekst van dit rapport rekening mee gehouden. Als een verschil niet significant is, is het niet genoemd en als een verschil genoemd is, is het significant.

[1] Bij het berekenen van de betrouwbaarheidsmarge bij percentages kan worden uitgegaan van de volgende benaderende formule: de absolute 95%-betrouwbaarheidsmarge is 1,96 x √p(100-p) / √(n-1), waarbij p het gemeten percentage is en n de omvang van de (deel-) steekproef.
Een percentage van 50% heeft in de VTO 2009 dus een betrouwbaarheidsmarge van 1,96 x √(50x50) / √4.521 = 1,46%.
Bij een percentage van 1% hoort in de VTO 2009 een betrouwbaarheidsmarge van 1,96 x √(1x99) / √4.521 = 0,29%.